

2019-2021

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Opetuslautakunta

Nivalan kaupunki

2019-2021

Sisällysluettelo

1	Yhteenvedo ja keskeiset tavoitteet	1
2	Johdanto.....	2
2.1	Lainsäädäntö.....	2
2.2	Suunnitelman lähtökohdat.....	3
3	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytila ja palvelutarpeet.....	4
3.1	Lasten ja nuorten ikäluokat	4
3.2	Asuminen, koulutustaso ja toimeentulo.....	5
3.3	Terveys ja terveystottumukset	7
4	Lasten ja nuorten palveluja ohjaava strategiat ja keskeiset tavoitteet	7
4.1	Lasten ja nuorten palvelujen järjestämisen yleiset periaatteet	7
4.2	Lapsen oikeudet.....	8
4.3	Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen	8
4.4	Laajan hyvinvointisuunnitelman tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit	10
5	Hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuolojen kehittäminen.....	12
5.1	Peruspalvelut.....	12
5.2	Neuvolatoiminta.....	12
5.3	Lapsiperheiden palvelut.....	13
5.3.1	Palvelutarpeenarviointi alle 18- vuotiaat.....	13
5.3.2	Lapsiperheiden kotipalvelu	13
5.3.3	Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö	14
5.3.4	Perheneuvola.....	14
5.3.5	Tukihenkilö ja - tukiperhetoiminta sekä valvotut ja tuetut tapaamiset	15
5.3.6	Lastenvalvojat	15
5.4	Lastensuojelu.....	15
5.5	Terapiakeskus.....	16
5.6	Lasten ja nuortenpsykiatrian avopalvelut ja sairaalahoito.....	17
5.7	Eriytyöntekijät.....	17
5.8	Puheterapia.....	17
5.9	Toimintaterapia	17
5.10	Terveyssoseaalityö	18
5.11	Terveyskeskuksen psykologyö.....	18
5.12	Kehitysvammahuolto ja vammaispalvelulain mukaiset palvelut.....	18
5.13	Varhaiskasvatuspalvelut	19
5.14	Koulutus	20
5.15	Oppilas- ja opiskelijahuolto	21
5.16	Kolmiportainen tuki	22
5.17	Koulukuraattori- ja koulupsykologyö	22

5.18	Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto	23
5.19	Ruokapalvelut.....	23
5.20	Nuorisotyö.....	24
5.21	Kulttuuripalvelut ja kulttuurikasvatus	24
5.22	Kirjasto lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjänä	24
5.23	Liikuntapalvelut	25
5.24	Etsivä nuorisotyö.....	26
5.25	Nuorten työpajatoiminta.....	26
5.26	Ohjaamotoiminta	27
5.27	Nivalan seurakunnan lapsi- nuoriso- ja perhetyö	27
5.28	Paikalliset järjestöt ja yhdistykset.....	27
5.28.1	Mannerheimin Lastensuojeluliitto.....	27
5.28.2	Pelastakaa Lapset ry	28
6	Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteita 2019-2021	28
6.1	Lapsinäkökulman huomioon ottaminen.....	28
6.2	Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen.....	28
7	Seuranta ja arviointi.....	30
8	Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset 2019-2021.....	31

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Yhteenveto ja keskeiset tavoitteet

Kaupungissa tulee olla näkemys ja tahtotila lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kokoaa yhteen lasten ja nuorten näkökulmasta keskeiset suunnitelmat ja palvelut turvaamaan lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä Nivalassa. Palveluja toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Yhdistysten, järjestöjen, seurojen, yksityisten toimijoiden ja yritysten rooli on merkittävä. Kallion peruspalvelukuntayhtymä huolehtii lapsiperheiden palveluista ja lastensuojelutyöstä.

Tämä suunnitelma on lastensuojelulain mukainen lakisääteinen suunnitelma. Strategisena tavoitteena on siirtää lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattujen palveluiden painopistettä ennaltaehkäiseviin ja kevyempiin palveluihin. Hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään parhaiten antamalla tukea varhaisessa vaiheessa. Hyvin toimivat peruspalvelut ovat toiminnan lähtökohtana. Erityispalveluilla tuetaan selviytymistä silloin kun peruspalvelut eivät riitä. Tämä edellyttää eri palveluiden, resurssien sekä osaamisen yhteistarkastelua. Tavoitteena on, että palvelut muodostavat saumattoman palveluketjun, eri toimijoiden ja osaajien yhteistyö lisääntyy ja kuntalainen saa matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjausta.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman keskeisiä yhdistäviä periaatteita ovat:

- Lapsilähtöisyys ja lapsen oikeus tulla kuuluksi ja osallistua häntä koskevissa asioissa.
- Sujuva arki ja hyvinvoiva yhteisö suojaavat lasta ja nuorta.
- Perhe, lapsi ja nuori ovat aktiivisesti mukana palvelujen toteuttamisessa.
- Palvelut järjestetään perheen tarpeiden mukaan moniammatillisesti.
- Tuki ja palvelut tuodaan lähelle lapsen normaaleja kasvuympäristöjä (koti, koulu, varhaiskasvatus ja vapaa-aika).

Keskeiset tavoitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi ovat:

1. Lasten ja nuorten matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen tukeminen
2. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevän työn tehostaminen
3. Moniammatillisen työotteen lujittaminen ja palveluohjauksen kehittäminen

Varhaiskasvatus-, opetussuunnitelma- ja opiskeluhoitoudistukset korostavat yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin merkitystä lapsen ja nuoren kasvulle. Ammattilaisten ja vanhempien kynnystä osallistua keskusteluihin ja neuvonpitoihin tulee madaltaa. Lasten ja nuorten osallisuutta ja mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin tulee vahvistaa. Erityisen tuen tarvetta vähennetään suunnitelmallisella yleisen ja tehostetun tuen keinoilla. Kaikissa kaupungin lasten ja nuortenpalveluissa tulee käyttää Lapset puheeksi -keskusteluja ja neuvonpitoja.

Opetussuunnitelmien mukaisesti lapsia tulee motivoida oppimiseen, aktiiviseen toimijuuteen ja vastuun ottamiseen omasta oppimisesta ja hyvinvoinnista. Laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuksista on painotettu itsestä huolehtimisen ja arjen taidot -kokonaisuutta sekä hyvinvointikoulumallia. Lapsen ja nuoren kykyä huolehtia ja ottaa vastuuta itsestä sekä ympäristöstään tulee tukea.

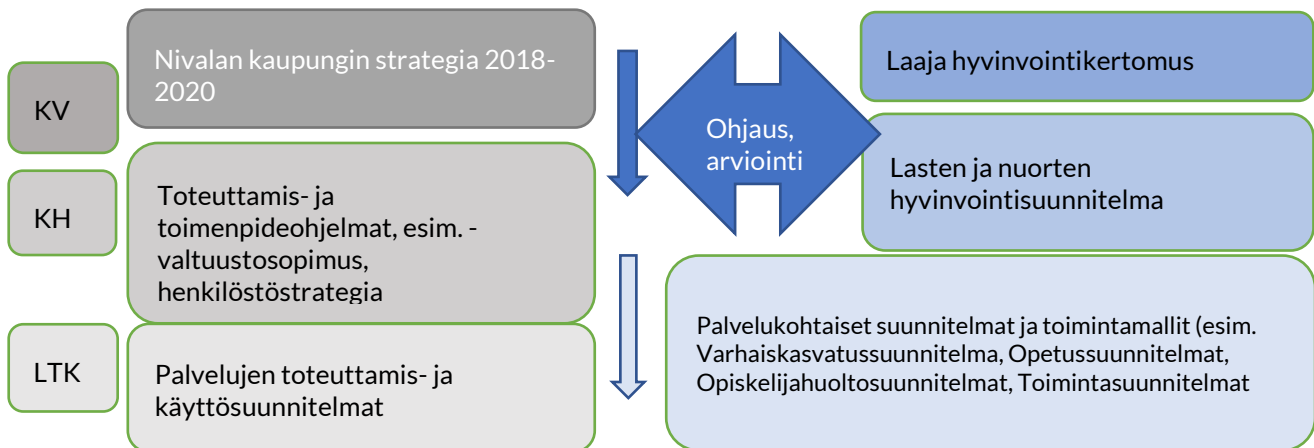
Perusopetuksen päättöluokkalaisten kanssa käytävissä ohjauskeskusteluissa vahvistetaan nuorten jatko-opintojen suunnittelua. Etsivän nuorisotyön ja oppilaitosten välistä yhteistyötä tiivistetään. Puolustusvoimien kanssa tehtävä Time Out! Aikalisä- kutsuntaikäisten toiminta tavoittaa koko ikäluokan. Koulupalveluissa turvataan kuraattori- ja psykologiresurssia oppilaitosten opiskeluhoitotyöhön, mikä tehostaa palveluiden saatavuutta ja jouduttaa opiskelijoiden pääsyä tarvitsemansa tuen piiriin. Työpajatoiminta sisältää arjen hallintaan mm. talouteen, terveellisiin elämäntapoihin, liikuntaan ja seksuaalisuuteen sekä ehkäisevään päihdetyöhön liittyviä koulutuksia. Nuorten päihteiden ja nuuskan käyttöön puututaan aktiivisesti koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa ja myös mm. suun terveydenhuollossa.

2 Johdanto

2.1 Lainsäädäntö

Nivalan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ohjaa, johtaa ja kehittää lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistävää työtä. Suunnitelman avulla pyritään varmistamaan lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys sekä yhteistyö eri toimijoiden välillä. Muut lasten, nuorten ja perheiden palveluja ohjaavat lakisääteiset ja suositusten mukaiset suunnitelmat ovat osa hyvinvointisuunnitelmaa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa luodaan kuva Nivalan kaupungin toteuttamasta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipolitiikasta sekä lapsille, nuorille ja perheille tarjottavien palveluiden sisällöstä ja painotuksista, palvelujen toimivuudesta, vastaavuudesta, riittävydestä ja resursseista suhteessa palvelutarpeeseen.

Kuvio 1. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman suhde muihin kaupungin suunnitelmiin

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on Lastensuojelulain (417/2007 12§) mukainen suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnassa. Lain mukaan valtuusto hyväksyy suunnitelman sekä seuraa ja arvioi sen toteutumista vähintään kerran valtuustokauden aikana. Valtuuston tulee ottaa suunnitelman toteuttaminen huomioon kunkin vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa. Suunnitelma ohjaa konkreettisesti kaupungin hyvinvointi- ja lastensuojelupolitiikkaa. Suunnitelmien ja niiden arvioinnin avulla valtio seuraa lasten ja nuorten hyvinvointityötä ja lastensuojelun toteuttamista kunnassa. Suunnitelma on laaja-alainen ja koskee lasten ja nuorten kasvuoloja, hyvinvoinnin edistämistä ja epäkohtien ehkäisemistä, vanhemmuuden tukea sekä lasten ja nuorten erilaisia palveluja mukaan lukien lastensuojelupalvelut.

Lastensuojelulain 12§:n mukaan hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää tiedot:

1. lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
2. lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
3. lastensuojelun tarpeesta kunnassa
4. lastensuojeluun varattavista voimavaroista
5. lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä
6. yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä
7. suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 9 § edellyttää lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamista ja edistämistä. Kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista

sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.

Sosiaalihuoltolain 10§ mukaan lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Tarvittaessa on järjestettävä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.

2.2 Suunnitelman lähtökohdat

Suunnitelmaa on laadittu yhteistyönä kaupungin ja Peruspalvelukuntayhtymä Kallion sekä lasten ja nuorten palveluja tuottavien tahojen kanssa.

Kansainvälisen PISA tutkimuksen (2015) mukaan suomalaiset pojat (15-vuotiaat) ovat selvästi tyytyväisempiä elämäänsä kuin tytöt. Pojista erittäin tyytyväisiä elämäänsä on yli puolet (52 %), tytöistä runsas kolmannes (36 %). Tyytymättömiä elämäänsä on pojista vain neljä prosenttia, tytöistä yhdeksän prosenttia. Nuorten tyytyväisyyden tunteeseen vaikuttivat Suomessa selvimmin oppilaiden yhteenkuuluvuuden tunne kouluyhteisöön, vapaa-ajan liikunta, koulukiusaamisen määrä, suoritusmotivaatio sekä se, miten oppilaat kokivat opettajien kohteleman heitä. Suomalaiset nuoret kokevat muihin verrattuna varsin vähän ahdistusta kokeissa menestymisestä ja heikoista arvosanoista.

Nuorisobarometrin (2017) mukaan suomalaisten nuorten luottamus toisiin ihmisiin oli laskenut jyrkästi kahden vuoden aikana. Jyrkimmin luottamus oli pudonnut alle 20-vuotiaiden ikäryhmässä. Näkemys jokaisesta oman onnensa seppänä on hyvin yleinen, sillä lähes yhdeksän nuorta kymmenestä allekirjoitti väitteen. Pidemmän aikavälin trendi on kuitenkin se, että ajattelutapa on vähentynyt selvästi 1990-luvulta. Vähentymisen näyttää olleen jyrkkää etenkin vuosien 2007 ja 2013 välillä, jolloin elettiin taantumien ja korkean nuorisotyöttömyyden aikaa. Yhteenkuuluvuus vahvistuu ja heikentyy selvästi vain muutamien vuosien sykleissä.

Nuorisobarometrin (2018) mukaan 66 % nuorista kokee Euroopan Unionin olleen Suomelle hyödyllinen. Osuus on kasvanut koko ajan. Vapaata liikkuvuutta pidetään tärkeänä ja pääsääntöisesti suomalaiset nuoret suhtautuvat monikulttuurisuuteen myönteisesti. Eniten nuoret ovat osallistuneet äänestämällä, ostopäätöksillä ja poliittisista asioista keskustelemalla. Ostopäätöksillä vaikuttaneiden osuus on noussut huomattavasti. Nuoret kokevat ostopäätökset lähes yhtä merkittäväksi tavaksi vaikuttaa kuin äänestämisen ja vaaleihin ehdolle asettumisen. Yhä useampi nuori on huolissaan tämänhetkisestä maailmanpoliittisesta tilanteesta – siis omasta tulevaisuudestaan. Barometrista piirtyy kuva nuoresta sukupolvesta, joka on sinut oman itsensä ja oman maansa kanssa. Tulevaisuuden usko on ilahduttavan vankkaa. Noin 80 prosenttia uskoo sekä omaan, kotipaikkakunnan että Suomen tulevaisuuteen. Ympäröivän maailman suhteen kuva ei ole yhtä valoisa. Ilmastomuutos, maailmanpolitiikka ja terrorismi huolestuttavat nykynuoria tuntuvasti enemmän kuin 2000-luvun alun nuoria. Kuitenkin 68 prosenttia vastanneista nuorista uskoo, että kaikki konfliktit voidaan ratkaista puhumalla, ja jopa 80 prosentin mielestä rauha on tahdon asia.

Kansallisen liikuntasuosituksen mukaan 7–18-vuotiaiden lasten tulisi liikkua vähintään 1–2 tuntia päivittäin monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla. Suomalaisten nuorten fyysisen aktiivisuus on edelleen vähentynyt. Keväällä 2018 liikuntasuosituksen mukaan tunnin joka päivä liikkui reilu kolmannes (38 %) kaikista 7–15 vuotiaista lapsista ja nuorista. Iän myötä liikkuminen vähenee. 9-vuotiaista pojista suosituksen mukaisesti liikkui 52 % ja tytöistä 40 %. Vastaavasti 15-vuotiaista liikkui enää 23 % pojista ja vain 15 % tytöistä. Liikunnallisella elämäntavalla voidaan tukea itsetuntoa, sosiaalisia suhteita, yhteisöllisyyttä ja terveyttä sekä kaventaa terveys- ja hyvinvointieroja.

Viisi prosenttia lapsista ja nuorista täytti ruutuajakaivosuosituksen, eli vietti korkeintaan kaksi tuntia päivässä ruudun ääressä jokaisena viikon päivänä. Yli puolella (55 %) ruutuajakaivosuositus sen sijaan ylittyi vähintään viitenä päivänä viikossa. Vanhemmilla ikäluokilla ruutuajakaivosuositus ylittyi nuorempia

yleisemmin. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut eroa ruutuajan määrässä. (Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Valtion liikuntaneuvosto 2019:1)

Lapsilla ja nuorilla on erilaiset mahdollisuudet harrastamiseen ja itsensä toteuttamiseen riippuen asuinpaikasta, perheen varallisuudesta tai vanhempien voimavaroista kannustaa harrastuksissa.

Hyvinvointisuunnitelman runko muodostuu lasten ja nuorten palvelujen keskeisistä periaatteista, linjauksista sekä asiakirjoista, joissa määritellään lasten ja nuorten palvelujen tavoitteet ja sisällöt. Lapsiperheiden, lasten ja nuorten palvelutarpeet ja kehittämiskohteet on kirjattu valtuuston hyväksymään laajaan hyvinvointikertomukseen. Vuosittaiset tavoitteet ja toimenpiteet määritellään talousarvio- ja käyttösuunnitelman yhteydessä ja suunnitelman toteutumista arvioidaan tilinpäätöksen yhteydessä. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on aiemmin laadittu Peruspalvelukuntayhtymä Kallion koordinoimana alueen neljän kunnan yhteisenä suunnitelmana.

Nivalan kaupungin väestö 31.12

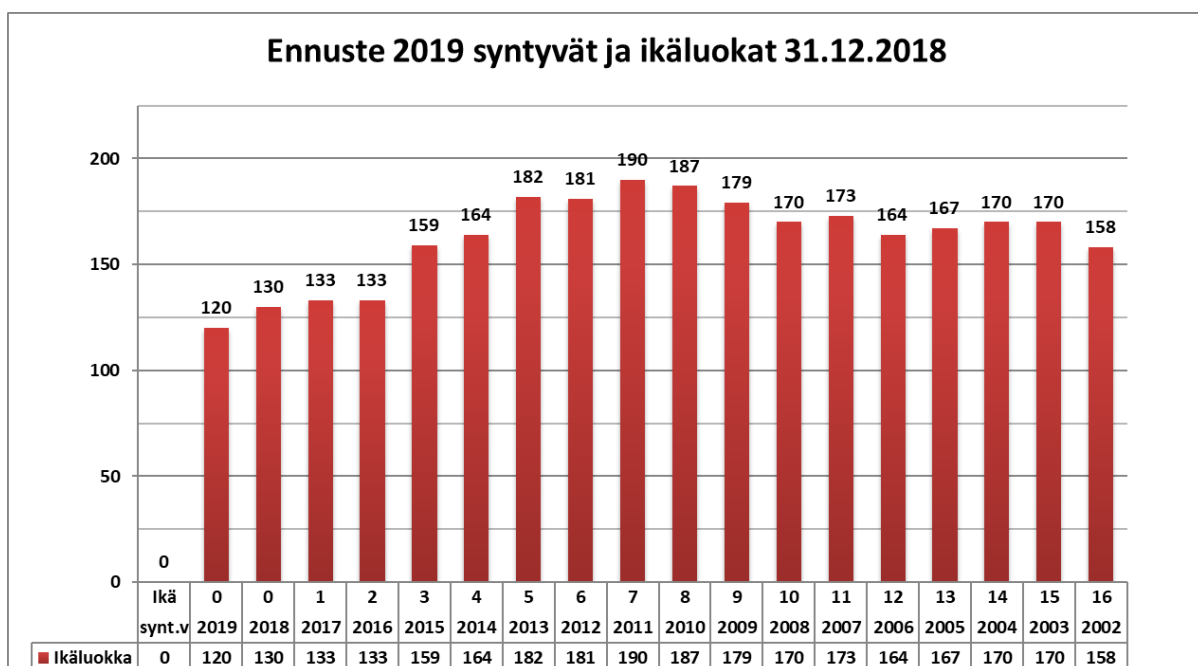
Väestö 31.12.	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
2012-2018 -255	10 985	10 942 (-43)	10 945 (+3)	10 876 (-69)	10 889 (+13)	10 815 (-74)	10 732 (-83)

3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin nykytila ja palvelutarpeet

3.1 Lasten ja nuorten ikäluokat

Perheitä Nivalassa on 2.740. Lapsiperheitä, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia, oli 1.192 (43,5 % perheistä). Yksinhuoltajaperheiden osuus lapsiperheistä on 15,9 % (190 perhettä).

Lasten määrä on kääntynyt laskuun. Nivalan kaupungissa väestörakenteelle on ollut ominaista lasten ja nuorten runsas osuus. Perusopetusikäisten lasten määrä on ollut viime vuosiin saakka ollut tasaista. Varhaiskasvatusikäisten lasten määrän kehityksessä on kuitenkin tapahtunut muutos. Syntyneiden määrä laski v. 2016 huomattavasti ja suunta jatkuu. Vuonna 2019 ennustetaan syntyvän 120 lasta. Ikäluokkien pienentymisellä on suuri vaikutus palvelurakenteeseen. Lähivuosina ikäluokat kasvavat vielä yläkouluissa ja toisella asteella.

Sotkanet lkm 31.12.	2007	2012	2017
0 - 4-vuotiaat	866 (7,89 %)	947 (8,62 %)	770 (7,12 %)
5 - 9-vuotiaat	840 (7,65 %)	794 (7,23 %)	847 (7,83 %)
10 - 14-vuotiaat	826 (7,53 %)	812 (7,39 %)	763 (7,06 %)
15 - 19-vuotiaat	804 (7,33 %)	868 (7,90 %)	913 (8,44 %)
Kokonaisväestö	10 976	10 985	10 815

3.2 Asuminen, koulutustaso ja toimeentulo

Lapsiperheille on Nivalassa hyvin saatavilla asuntoja. Lapsiperheiden ahtaasti asuminen on selkeästi yleisempää kuin koko maassa keskimäärin. Asumisen ongelmiin pyritään vastamaan harkinnanvaraisella toimeentulotuella sekä asumisen ohjauksella.

Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista, sotkanet	2014	2015	2016	2017
Nivala	39,6	38,3	38,2	38,7
Pohjois-Pohjanmaa	30,5	30,7	30,7	30,7
Koko maa	29,6	29,8	29,8	29,8

Perusopetuksen päättäneistä v. 2018 39 % (64) jatkoi lukiokoulutukseen ja 55 % (90) ammatilliseen koulutukseen. Muut jatkopaikat: kansanopisto 4, valmentava koulutus 2, 10-luokka 1, peruskoulu keskeytyi 1 ja peruskoulun suorittamista jatkoi 1 oppilas. Lukuvuonna 2017-2018 lukion keskeytti 3 oppilasta (ed. lv 1 opp.) ja 3 oppilasta aloitti kesken lukuvuoden (ed. lv 2 opp.). Ammatillisen koulutuksen keskeytti v. 2018 Jedun Nivalan yksikössä 70 opiskelijaa (ed. vuonna 92). Heistä 36:n kohdalla ei ole tietoa jatko sijoittumisesta (ed. v. 54).

Keskiasteen koulutuksen saaneiden osuus 15-vuotta täyttäneistä on Nivalassa suurempi kuin Pohjois-Pohjanmaalla tai koko maassa. Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17 - 24-vuotiaiden nuorten osuus oli v. 2016 Nivalassa suurempi kuin Pohjois-Pohjanmaalla.

Keskiasteen koulutuksen saaneet, % 15 vuotta täyttäneistä, sotkanet	2014	2015	2016	2017
Nivala	49,8	50,2	50,6	51,2
Pohjois-Pohjanmaa	44,3	44,5	44,7	45,0
Koko maa	40,5	40,7	40,9	41,2

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä, sotkanet	2014	2015	2016	2017
Nivala	7,9	7,6	8,4	7,3
Pohjois-Pohjanmaa	6,8	6,9	6,7	6,6
Koko maa	8,6	8,3	8,3	8,1

Lapsiperheille haasteita tuo pienituloisuus. Nivalassa pienituloisten kotitalouksien osuus on suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Pienituloisuus aste on pienentynyt viime vuosina ja on lähentynyt Pohjois-Pohjanmaan tasoa. Pienituloisuus kuvaa keski- ja pienituloisten välisiä suhteellisia

tuloeroja, joten sen kehitys riippuu paitsi pienituloisten kotitalouksien omasta tulokehityksestä, myös mediaanitulon kehityksestä. Mikäli mediaanitulo alenee, pienituloisuusaste voi myös laskea eikä kyse tällöin välttämättä ole siitä, että tulokehitys olisi myönteistä. Myös lasten pienituloisuusaste on pienentynyt, mutta on edelleen korkeampi kuin Pohjois-Pohjanmaalla ja koko maassa.

Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien osuus väestöstä, sotkanet	2013	2014	2015	2016	2017
Nivala	16,9	14,6	15,7	14,5	14,7
Pohjois-Pohjanmaa	15,3	14,7	14,6	14,3	14,4
Koko maa	13,2	13,0	12,7	12,7	12,8

Lasten pienituloisuusaste, sotkanet	2013	2014	2015	2016	2017
Nivala	20,2	18,1	18,8	16,6	17,1
Pohjois-Pohjanmaa	15,5	15,2	15,0	14,2	14,5
Koko maa	12,1	12,1	11,8	11,7	11,8

Pienituloisuus näkyy muun muassa toimeentulovaiveuksina. Toimeentulotukea maksettiin v. 2018 Nivalassa 557.745 euroa (ed. v. 572.041 euroa). Harkinnanvaraista ennaltaehkäisevää toimeentulotukea Nivalassa vuonna 2018 sai 37 perhettä.

Kela	Kotitaloudet yhteensä	Lapsiperheet	2-huoltajan perheet	-joissa alle kouluikäisiä	Yksinhuoltajat	-joissa alle kouluikäisiä
2017	350	76	28	25	48	30
2018	337	73	26	23	47	28

Nuorisotyöttömyyttä on saatu laskettua aktiivisilla työllistämistoimilla sekä mm. nuorten ohjauksella ja työpajatoiminnalla. Nivalassa oli vuonna 2018 työttömänä kuukausittain keskimäärin 357 henkilöä. Vuoden 2018 aikana työttömien määrässä tapahtui merkittävä lasku, ja työttömien määrä väheni tammikuun 453 henkilöstö joulukuun 355 henkilöön.

Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta, sotkanet	2014	2015	2016	2017	2018
Nivala	17,2	19,1	18,9	13,5	10,1
Pohjois-Pohjanmaa	22,0	23,5	22,8	19,6	15,9
Koko maa	15,9	17,4	17,3	14,4	12,3

Työttömyysaste Nivalassa vuonna 2018 oli keskimäärin 8 %, missä oli laskua 27 % edelliseen vuoteen verrattuna. Joulukuun työttömyysaste 7,9 % oli 1,8 prosenttiyksikköä koko maan ja 2,9 prosenttiyksikköä Pohjois-Pohjanmaan työttömyysastetta matalampi. Alle 25-vuotiaita nuoria oli Nivalassa vuonna 2018 työttömänä keskimäärin 56 joka kuukausi. Vuoden aikana työttömien nuorten määrä väheni 28 %, eli nuorten työttömyyden lasku on noudattanut vastaavaa laskevaa trendiä kokonaistyöttömyyden kanssa. Positiivista työllisyyskehitystä kuvaa myös pitkäaikaistyöttömien, eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä olleiden, määrän väheneminen vuoden aikana peräti 40 %. Yli vuoden työttömänä olleita oli vuoden lopussa kuitenkin edelleen 75.

Työttömyys voi näyttäytyä nivalalaisten lasten ja nuorten elämässä myös lasten huoltajien työttömyytenä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuoden 2017 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella 4–5. luokkalaisten oppilaiden huoltajista noin 45,9 % koki perheensä taloudellisen tilanteen kohtaiseksi tai huonoksi ja 18,5 % oli joutunut tinkimään ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Työttömyydestä johtuva matala elintaso heikentää yleensä nuorten osallistumismahdollisuuksia maksullisiin toimintoihin, mutta työttömyys etenkin pitkään jatkuessaan vaikuttaa usein negatiivisesti nuoren koko elämään mm. passivoiden ja vähentäen sosiaalisten suhteiden määrää.

Nuorten työttömien mahdollisuus työllistyä tämänhetkisessä tilanteessa, jossa osaavasta työvoimasta alkaa olla pulaa, on hyvä, mutta työllistyminen edellyttää lähtökohtaisesti peruskoulun jälkeisen ammatillisen tutkinnon suorittamista. Huonot elämänhallintataidot ja esim. päihde- ja mielenterveys- tai muut terveydelliset ongelmat vaikuttavat suoraan nuorten työllistymismahdollisuuksiin niitä heikentävästi.

3.3 Terveys ja terveystottumukset

Peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaille suunnattu THL:n kouluterveyskysely vuodelta 2017 antaa suuntaviivoja lasten hyvinvoinnista. Seuraava kysely on tehty maaliskuussa 2018 ja tulokset ovat käytettävissä loppuvuodesta. Kyselyn tuloksia on käyty läpi ja keskeiset huomio on kirjattu kaupungin laajaan hyvinvointisuunnitelmaan. Hyvinä asioina on todettu mm. harrastusmahdollisuudet, kiusaamisen vähentyminen ja turvallinen kasvuympäristö. Tuloksista huolenaiheena nousi esille mm.

- lasten ja nuorten mielenterveysongelmat
- liikunnan harrastamisen vähäisyys (ylipaino)
- ruokailutottumukset (aamupalan ja lounaan väliin jättäminen)
- ruutuaikaongelma ja perheen vähäinen yhteinen aika
- päihteet (alkoholi, tupankointi, nuuska, huumeet)

4 Lasten ja nuorten palveluja ohjaava strategiat ja keskeiset tavoitteet

Kaupungin strategiassa yhtenä lähtökohtana on kuntalais- ja asiakaslähtöisyys. Kuntalaisen hyvinvointia pidetään tärkeänä ja sitä edistetään vaikuttavilla, hyvin järjestelyillä palveluilla sekä kuntalaisten omalla terveellisellä ja liikunnallisella elämäntavalla. Lapset ja nuoret ovat Nivalassa voimavara ja tulevaisuuden tekijöitä.

4.1 Lasten ja nuorten palvelujen järjestämisen yleiset periaatteet

Hoito, kasvatusta, koulutus ja oppiminen on keskeisiä hyvinvoinnin tekijöitä. Vaikuttavilla, laadukkailla ja oikea-aikaisilla peruspalveluilla voidaan ennaltaehkäistä ongelmien syntyä ja vähentää erityispalvelujen käyttöä. Lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattujen palveluiden painopistettä siirretään ennaltaehkäiseviin ja kevyempiin palveluihin ja tukea annetaan arjen kasvu- ja kehitysympäristöissä.

Hyvin toimivat peruspalvelut ovat lähtökohta. Erityispalveluilla tuetaan selviytymistä silloin kun peruspalvelut eivät riitä. Palveluita, resursseja ja osaamista on tarkasteltava kokonaisuutena. Hyvinvointia edistetään ja ongelmia ehkäistään parhaiten tukemalla kuntalaisia pärjäämään arjessa ja toimimaan aktiivisena yhteisönsä jäsenenä. Hyvinvointia edistää myös lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuuden vahvistaminen. Palvelut kootaan asiakkaan näkökulmasta saumattomiksi palveluketjuiksi lisäämällä eri toimijoiden ja osaajien yhteistyötä.

Palveluissa on kolme eri tasoa. Kaikille sunnattuilla palveluilla vastataan kuntalaisen perustarpeisiin hyvinvoinnin edistämiseksi ja itsenäisen selviytymisen tukemiseksi. Näissä palveluissa korostetaan ennaltaehkäisevää toimintakulttuuria ja palvelutarpeiden ennakointia. Tehostetuilla palveluilla

vahvistetaan elämänhallintaa ja toimintakykyä joko säännöllisesti tai lyhytaikaisesti jonkin ongelman tai vaivan hoitamiseksi. Erityiset palvelut sisältävät vaativaa tai ympärivuorokautista palvelua.

Moniammatillista ja monialaista yhteistyötä kehitetään vastaamaan tietyn ikä- tai asiakasryhmän tarpeisiin. Monialaisen yhteistyön kehittäminen on näin toimien konkreettisempaa ja sitä on tehty arjen toimintaympäristöissä yhdessä henkilöstön ja asiakkaiden kanssa. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden poikkitoiminnallisen kehittämistyön avulla on käynnistetty esimerkiksi perhekeskustoiminta.

Valtakunnallisessa Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa (LAPE) 2016-2018 on pyritty sovittamaan yhteen ja uudelleen organisoimaan lapsi- ja perhepalveluja. LAPE-kehittämiskokonaisuuksia ovat olleet

- 1) toimintakulttuurin kehittäminen,
- 2) perhekeskustoimintamallin kehittäminen
- 3) erityis- ja vaativamman tason palvelujen kehittäminen
- 4) varhaiskasvatus- ja koulu lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukena.

Vuoden 2019 aikana LAPE-akatemia kokoaa maakuntien ja kuntien sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen johdon sekä järjestöjen ja seurakuntien edustajat yhteiseen oppimisprosessiin. Lopputuloksena luodaan eri toimijoiden väliset toimintamallit, sopimukset ja rakenteet siitä, miten palveluista saadaan lapsi- ja perhelähtöisiä.

Moniammatillisen yhteistyön onnistumiseksi on tärkeää tuntea toisten ammattilaisten työ ja osaaminen. Oikeanlainen toiminnan rakenne mahdollistaa myös ammattilaisten väliset nopeat konsultoinnit, jolloin voidaan ratkaista joustavasti monia asioita. Toimivassa monialaisessa yhteistyössä asiakas ja hänen läheisensä ovat keskeisessä roolissa oman hoidon ja palvelun suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vaikkakin eri toimintamallit kohdentuvat tiettyihin ikäryhmiin tai elämänkaaren vaiheeseen otetaan aina huomioon koko perheen tilanne.

4.2 Lapsen oikeudet

UNICEFin lapsiystävällinen kunta on toimintamalli, jossa sitoutuu kehittämistyöhön lasten parhaaksi. Malli perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. YK:n yleissopimus on sopimus lapsen oikeuksista, joka koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Sen neljä pääperiaatetta ovat **syrijimättömyys, lapsen edun ensisijainen harkinta, oikeus elämään ja kehittymiseen ja lapsen näkemyksen kunnioittaminen**. Mitä tahansa lapsiin liittyvää toimintatapaa tai päätöstä voi ja pitää tarkastella yleisperiaatteiden kautta.

Lapsiystävällinen hallinto tarkoittaa paitsi lapsen oikeuksien sopimusta kunnioittavaa lapsipolitiikkaa, myös lapsiystävällistä toimintakulttuuria: lapsille ja nuorille ymmärrettävää tiedottamista, lasten ja nuorten tarpeet huomioivaa vuorovaikutusta, sekä lasten ja nuorten asioiden näkyväksi tekemistä ja esillä pitämistä. Tämä edellyttää systemaattista lapsenoikeuksista tiedottamista ja kouluttamista, poikkihallinnollista yhteistyötä sekä päättäjien sitoutumista asiaan.

4.3 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Kuntalain 26§ mukaan nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä. Tehtävää hoitaa **Lapsi Parlamentti ja Nuorisovaltuusto**, jolla on edustus kaupungin toimielimissä. Jokaisella koululla on oppilaskuntatoimintaa ja vanhempaintoimikuntia.

Lasten ja nuorten osallistuminen palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen tulisi varmistaa rakenteiden kautta koko kaupungin tasolla. Lapsia ja nuoria tulee aktivoida heitä koskevien suunnitelmien ja toimenpiteiden laatimisessa. Heitä tulee mm. ottaa koulu- ja oppilaitoskohtaiseen opiskeluhuollon ja koulun toiminnan suunnittelutyöhön entistä vahvemmin mukaan.

Kokemuksellista hyvinvointitietoa kerätään kaupungin perusopetuksen kouluissa ja lukioissa oppilailta sekä yksiköiden henkilöstöltä ja oppilaiden huoltajilta. Keskeinen hyvinvointitiedosta

- 2) Nuorten kouluttautumisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy
- 3) Lasten ja nuorten vapaa-ajan aktivointi
- 4) Nuorten liikenneasenteiden ja -käyttäytymisen edistäminen
- 5) Seksuaaliterveyden edistäminen

Toimenpiteet

- 1) Vahvistetaan perheiden osallistumista ja osallisuutta palvelujen suunnittelussa ja palvelutarpeen arvioinnissa mm. kyselyjen ja kuulemisten avulla
- 2) Lasten ja perheiden hyvinvointia sekä heidän osallistumista ja kuulemista tukevien työmenetelmien tehokkaampi käyttöönotto.
- 3) Lapset puheeksi (lp) -keskustelut ja neuvonpidot neuvolassa, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa toteutetaan suunnitelmallisesti
- 4) Laajat terveystarkastukset, tavoite 100 %
- 5) Ryhmäkeskusteluja / vertaistukiryhmiä erilaisissa haasteissa painivien perheiden avuksi (vertaistuki)
- 6) Alakoulujen ETU-luokka -toiminta. Etuluokka on pienryhmä, joka tarjoaa lyhytaikaista ja monipuolista tukea oppilaille silloin, kun oman koulun/opetusryhmän tukitoimet eivät ole riittäviä
- 7) Valitaan käyttöön otettavat toimintamallit LAPE, Toimiva arki, Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmasta

Ehkäisevä päihdetyö ja mielenterveys (kaikki ikäryhmät)

Tavoitteet

- 1) Ehkäisevän päihdetyön vahvistaminen
- 2) Mielenterveyden vahvistaminen, ennaltaehkäisevä työtä ja varhainen tuki

Toimenpiteet

- 1) Ehkäisevän päihdetyömallin laatiminen (2018) ja käyttöönotto (2019)
- 2) Ehkäisevän päihdetyön työryhmän perustaminen ja toiminnan aloitus (uusi tai osana jo olemassa olevia työryhmiä)
- 3) Merkkari (lasten ja nuorten mielenterveystyöntekijä) toiminnan käynnistäminen
- 4) Tajua mut! -toimintamallin laaja käyttöönotto
- 5) Kehittää työttömien siirtymistä avoimille työmarkkinoille, koulutukseen, kuntoutukseen tai muihin aktivointeihin Nivalan työpajasaatiön hankkeiden ja projektien kautta, kehittää työttömien terveystarkastusmallia yhteistyössä PPKY Kallion kanssa ja saada kaikki työttömät työterveystarkastuksen piiriin.
- 6) Mielenterveyden ensiapukoulutusten järjestäminen tarpeen ja kysynnän mukaan, kouluttajakoulutusten järjestäminen

Palvelujen hoito ja saavutettavuus

Tavoitteet

- 1) Palvelutytyytyväisyyden parantaminen
- 2) Palvelujen saatavuuden parantaminen

Toimenpiteet

- 1) Haastetaan jokainen kaupungin toimiala kehittämään toimenpiteitä, joilla heidän oman toimialansa palvelujen hoitoa parannetaan
- 2) Päätösten ennakkoarviointi otetaan osaksi päätöksen valmisteluprosessia. Laaditaan ohjeistus/toimintaohje, millaisissa asioissa käytetään päätösten ennakkoarviointia ja otetaan toimintaohje käyttöön.
- 3) Haastetaan jokainen kaupungin toimiala kehittämään toimenpiteitä, joilla heidän oman toimialansa palvelujen saatavuutta parannetaan

5 Hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuolojen kehittäminen

5.1 Peruspalvelut

Peruspalveluissa keskeisenä tehtävänä on erityistä tukea tarvitsevien perheiden löytäminen ja haasteena tarvittavien tukitoimien järjestäminen. Palveluiden painopisteen tulisi olla lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen ja ennaltaehkäisy vietyä mahdollisimman pitkälle lapsen kasvu- ja kehitysympäristöön. Lastensuojelulaki velvoittaa huomioimaan lapset myös aikuisille suunnatuissa palveluissa. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (LsL 2007/417 2§)

5.2 Neuvolatoiminta

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää asiakkaidensa terveyttä ja hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä sairauksien syntymistä ja syrjäytymistä yksilö-, perhe- ja yhteisötasolla yhteistyössä kunnan muiden peruspalvelujen kanssa. Toimintaa ohjaavat keskeisesti, kansanterveyslaki, terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja asetus (338/2011) neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä valtakunnalliset oppaat toiminnan tavoitteista, tehtävistä ja keskeisestä sisällöstä.

Neuvola-, koulu ja opiskeluterveydenhuollon työ perustuu koko ikäluokan kattaviin terveystarkastuksiin, joiden avulla tunnistetaan erityistä tukea tarvitsevat lapset/ nuoret ja heidän perheensä. Tavoitteena on, että asiakas/ perhe saa tarvitsemansa tuen mahdollisimman varhain. Nivalassa neuvolatoiminnasta vastaa peruspalvelukuntayhtymä Kallio. Palvelu on lähipalvelua. Yhtenäisten palvelujen järjestämiseksi on kuntayhtymässä laadittu neuvolatoiminnan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon toimintaohjelma ja erilliset sisältösuunnitelmat, joita päivitetään säännöllisesti.

Neuvolatoiminnan tukirangan muodostavat edelleen määräaikaistarkastukset, erilaiset seulonnat ja niihin liittyvä perheiden neuvonta ja tukeminen mm. parisuhteeseen, lasten hoitoon ja kasvatukseen ja terveystottumuksiin liittyvissä asioissa. Laajoissa terveystarkastuksissa kartoitetaan koko perheen hyvinvointia erilaisten kyselyjen avulla (esim. Audit-, mieliala- ja perheväkivaltakyselyt ja perheen voimavaramittarit).

Lastenneuvolassa toteutetaan asetuksen mukaista toimintaa lukuun ottamatta yhtä lääkärintarkastusta (8kk), jonka lääkärin sijaan on tehnyt terveydenhoitaja. Määräaikaistarkastuksista poisjääneet 1,6-6-vuotiaat lapset kutsutaan tarkastukseen. Määräaikaistarkastusten pohjalta tehdään tarvittavat lisäkäynnit ja lapsi ohjataan kehitykseen liittyvissä ongelmissa erityistyöntekijöille (toiminta-, fysio- ja puheterapiaan tai psykologille) ja tarvittaessa erikoissairaanhoidon. Kotikäynnit tehdään kaikille sekä äitiys- että lastenneuvolasta. Lapset puheeksi –keskustelut käydään odottavien vanhempien ja 3-vuotiaiden kotona tai yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhempien kanssa.

Lastenneuvolassa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen kanssa laajan 4-vuotistarkastukseen toteutuksessa kaikkien varhaiskasvatuksessa olevien lasten osalta. Äitiysneuvolassa järjestetään tarvittaessa aikuissosiaalityön ja äitiysneuvolan työntekijän yhteisvastaanotto. Neuvolassa kokoontuu säännöllisesti moniammatillinen laaja lastenneuvolan työryhmä, jossa pohditaan eri tukimuotoja lasten/perheiden tilanteisiin. Kehitettävää on edelleen varhaisen tukemisen

tehostamisessa; esimerkiksi yksilöllisen tarpeen mukaiset lisäkäynnit ja yhteiset kotikäynnit. *Toimintasuunnitelma Neuvola-, koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon.*

Perhevalmennus toteutuu vuonna 2018 synnytyssairaaloiden järjestämänä valmennuksena ja nettivalmennuksena, koska lasta odottavat vanhemmat eivät osallistu neuvolassa pidettävään valmennukseen.

Vanhemmuuteen ja perheen toimivuuteen liittyviin ongelmiin tarvitaan laajempaa moniammatillista tukea, johon liittyvää yhteistyötä kehitetään verkostomaisen perhekeskus – mallin mukaisesti sekä ja osana ”Toimiva arki lapsille ja perheille, Pohjois- Pohjanmaan Lape- hanketta”

Neuvolan, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut toteutetaan asetuksen mukaisesti. Palvelut ovat suunnitelmallisia ja perustuvat koko perheen huomioimiseen. Suun terveydenhuollossa tehdään tarkastukset 1., 5. ja 8.- luokkalaisille sekä lisäksi yksilöllisten tarpeiden mukaiset tarkastukset tarvittaessa.

5.3 Lapsiperheiden palvelut

5.3.1 Palvelutarpeenarviointi alle 18- vuotiaat

Palvelutarpeen arviointitiimi, Arvi, käsittelee kaikki kuntayhtymän alueen alle 18-vuotiaita lapsia koskevat uudet lastensuojeluilmoitukset, lastensuojeluhakemukset sekä pyynnöt palvelutarpeen arvioinneista sekä tekee niihin liittyvät palvelutarve- ja lastensuojelutarpeen arvioinnit. Palvelutarpeen arvioinnin aikainen perhetyö tehdään joko sosiaalihuollon perhetyöntekijän tai lastensuojelun tehostetun perhetyön toimesta.

Asiakkuus palvelutarpeen arviointitiimissä (sosiaalihuollon asiakkuus) käynnistyy lastensuojeluilmoituksen, lastensuojeluhakemuksen tai palvelutarpeen arviointipyyntönä. Asian vireilletulon jälkeen palvelutarpeen arviointitiimin työntekijän tehtävänä on arvioida välittömästi tiedon saatuaan lapsen mahdollisen kiireellisen lastensuojelun tarve. Muussa tapauksessa työntekijän on lastensuojelulain mukaan viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ilmoituksen tai muun vastaavan tiedon saatuaan ratkaistava, onko ilmoituksen johdosta syytä ryhtyä lapsen palvelutarpeen selvittämiseen. Jos palvelutarpeen arviointi tehdään, se on tehtävä viivytyksettä, viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Palvelutarpeen arviointi aloittaa asiakkuuden sosiaalihuollossa.

Palvelutarpeen arviointitiimi tekee laaja-alaista yhteistyötä lastensuojelulain hengen mukaisesti lapsen, hänen perheensä ja läheisverkostonsa sekä moniammatillisen verkoston kanssa. Palvelutarpeen arviointitiimillä on mahdollisuus sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan työpanoksen lisäksi käyttää arviointityöskentelyssä moniammatillista työskentelyä (perhetyö, perheneuvola jne.). Vuonna 2018 palvelutarpeen arviointi tehtiin 111 lapselle tai nuorelle. Heistä sosiaalihuollon asiakkuuteen siirtyi 26 ja lastensuojelun asiakkuuteen 25.

5.3.2 Lapsiperheiden kotipalvelu

Lapsiperheiden kotipalvelua (SHL 19§) järjestetään pääsääntöisesti palvelusetelillä. Lapsiperheiden kotipalvelu on tarkoitettu perheiden kriisitilanteisiin, joissa tarvitaan tilapäistä apua. Palvelun sisältö määrittyy perheen tarpeen mukaan sellaiseksi, että se tukee perheen selviytymistä äkillisessä kriisissä tai muuttuneessa elämäntilanteessa. Palvelutarve arvioidaan perheen henkilökohtaisen yhteydenoton pohjalta puhelimitse tai asiakkaan asiointikäynnin yhteydessä. Palvelulla vastataan ensisijaisesti lapsen arjen turvaamiseen muuttuneessa elämäntilanteessa. Palveluseteliä ei myönnetä takautuvasti.

Lapsiperheiden kotipalvelu on perheille maksullista palvelua. Perheet voivat tiedustella palvelua itse soittamalla puhelinajoilla perheohjaajalle. Työ sisältää päivittäisiä kodinhoidollisia tehtäviä, kuten lastenhoitoa, pyykinhuoltoa, ruuanvalmistusta, mutta myös kasvatuksessa ohjaamista sekä vanhemmuuden tukemista. Lapsiperheiden kotipalvelua ei voida myöntää pelkästään siivoukseen tai sairaan lapsen hoitoon. Omaa työntekijäresurssia lapsiperheiden kotipalveluun on käytettävissä erittäin niukasti. Lapsiperheillä on kuitenkin mahdollisuus saada tilapäisissä kriisitilanteissa

kotipalvelua palvelusetelillä. Päätöksen palvelusta tekee palvelupyynnöt vastaanottava perheohjaaja. Asiakas valitsee palvelusetelituottajan ja maksaa itse palvelusetelin ja palveluntuottajan välisen hinnan erotuksen. Asiakkaalla on subjektiivinen oikeus saada lapsiperheiden kotipalvelua sosiaalihuoltolain mukaisten kriteerien täyttyessä. Vuonna 2018 lapsiperheiden kotipalvelun tarve perheillä oli huomattavasti pidempi kestoista kuin vuonna 2017.

	Lapsiperheiden kotipalvelu v. 2017		Lapsiperheiden kotipalvelu v. 2018	
	Asiakasperheet	alle 18v. lapset	Asiakasperheet	alle 18v lapset
Nivala	42	204	40	171

5.3.3 Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö

Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön (SHL 18 §) kokonaisuuden toiminta on käynnistynyt vuoden 2016 alusta, jolloin perhe- ja sosiaalipalveluiden ennaltaehkäisevä perhetyö ja neuvolan perhepalveluohjaus. Sosiaalihuoltolain mukainen palvelu tarkoittaa peruspalvelun perhetyötä. Perhetyö liittyy vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen tai syrjäytymisen ehkäisyyn. Työskentely ei vaadi asiakkuutta lastensuojelussa. Perhetyötä tehdään perheen tarpeesta käsin eikä työskentelylle voida asettaa aikarajoja. Perhetyö voi olla myös tilapäistä ohjausta ja neuvotaan sekä perheen tilanteen kartoitusta lyhytaikaisesti, jolloin perheelle ei synny sosiaalihuollon asiakkuutta. Perhetyö on perheille maksutonta. Aloite perhetyöstä voi tulla perheeltä itseltään tai sinne voidaan ohjautua muiden palvelujen kautta. Perhetyössä osallistetaan perhettä kokonaisuutena, mutta joskus työskentely voidaan kohdistaa yksilöön.

Perhetyön palveluun perhe hakeutuu joko itse tai yhteistyötahojen ohjaamana. Pidempikestoista, suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta perhetyöstä tehdään viranhaltijapäätös ja laaditaan erillinen asiakassuunnitelma. Päätöksen tekee perheohjaustiimin tiimivastaava.

	Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö		Lapsiperheiden kotipalvelu v. 2018	
	Asiakasperheet	alle 18v. lapset	Asiakasperheet	alle 18v lapset
Nivala	45	122	58	164

5.3.4 Perheneuvola

Perheneuvolan palveluihin hakeudutaan, kun on huolta lapsen tai nuoren kehityksestä, oppimisesta tai käyttäytymisestä, kun halutaan keskustella vanhemmuuteen, kasvatukseen tai perhe- ja parisuhteisiin liittyvistä asioista. Perheneuvolan työmuotoina ovat neuvonta ja ohjaus, lapsen kehitykseen ja tunne-elämään liittyvät tutkimukset, lapsen yksilöpsykoterapia / tukikäynnit, pari- ja perhesuhteisiin liittyvien ristiriitojen selvittely ja hoito sekä perheasiain sovittelu. Lisäksi perheneuvolan tehtävänä on antaa asiantuntija-apua muille lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville. Perheneuvolassa työtä tehdään moniammatillisessa tiimissä, johon kuuluvat psykologi, sosiaalityöntekijä ja konsultoiva lastenpsykiatri. Asiakas varaa ajan perheneuvolaan itse, mutta usein häntä on palveluihin ohjannut jokin yhteistyötaho (esim. neuvola, päiväkot, koulu).

Perheneuvolassa työskennellään pääsääntöisesti kouluikäisten lasten kanssa, mutta työn tulisi suuntautua entistä selkeämmin alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä auttamiseen, jolloin tuki asiakkaille tulisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Nuorten osuus perheneuvolan asiakkaista on koko ajan nousussa. Perheneuvolan haasteena ovat kasvussa olevat lasten ja nuorten psyykkiset ongelmat. Jonotusaika on vaihdellut vuoden aikana muutamasta päivästä muutama viikkoon.

Asiakastilasto perheneuvola	2017	2018	Kustannukset 2017	Kustannukset 2018
0-17 v.	158	175 (+17)		
aikuiset	185	195 (+10)		
yhteensä	343	370 (+37)	186 552	192 275

5.3.5 Tukihenkilö ja – tukiperhetoiminta sekä valvotut ja tuetut tapaamiset

Sosiaalihuoltolain mukaista tukiperhetoimintaa järjestetään niille asiakkaille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaita. Käytännössä tukiperheet saadaan Pelastakaa Lapset ry:n kautta tai tarpeen mukaan ne järjestetään perheiden omasta verkostosta. Sosiaalihuoltolain mukaista tukiperhe- ja tukihenkilötoimintaa koordinoivat sosiaaliohjaajat. Tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta on asiakkaalle maksutonta. Tukiperhetoiminnan edellytykset selvitetään ennen tukiperhehakemuksen laatimista. Sosiaalihuoltolain mukaisista valvotuista tapaamisista (sekä valvotuista ja tuetuista vaihdoista) vastaavat lastenvalvoja yhteistyössä sosiaaliohjaajien kanssa. Perusteena valvottujen tapaamisten myöntämiseen on lastenvalvojan vahvistama vanhempien keskinäinen sopimus tai tuomioistuimen määräys. Valvotut tapaamiset ovat asiakkaille maksuttomia. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja esimerkiksi tukiperhe tai valvotut tapaamiset järjestettiin 36 lapselle.

5.3.6 Lastenvalvojat

Lastenvalvojan tehtäviin kuuluvat isyyden selvittäminen (mikäli selvittämistä ei ole tehty lasten neuvolassa), lapsen huoltoon ja tapaamiseen liittyvät neuvottelut ja sopimustenvahvistaminen, lapsen elatussopimusneuvottelut ja sopimusten vahvistaminen sekä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaisten selvitysten tekeminen tuomioistuimelle niissä tapauksissa, joissa lapsen vanhemmat eivät pääse sopimukseen.

Lastenvalvojatilastot	2017	2017	2018	2018
Nivala	Asiakkaat	Sopimukset	Asiakkaat	Sopimukset
	207	286	215	309

5.4 Lastensuojelu

Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä kasvoi vuonna 2018 Nivalassa 16 %. Viranomaisista eniten ilmoituksia tekivät koulu, terveyspalvelut ja poliisi. Vuonna 2018 keskimäärin 226 lasta oli lastensuojeluilmoituksen kohteena, kun vastaava luku vuonna 2017 oli 225. Osa lastensuojeluilmoituksen kohteena olleista lapsista on jo ennestään lastensuojelun asiakkaana. Lastensuojeluilmoituksen kohteena olleiden osuus nousee hieman koulun aloituksen myötä ja yläluokille siirryttäessä lastensuojeluilmoituksen kohteena olleiden lasten väestöosuus nousee selvästi. Eniten ilmoituksia oli kaikissa Kallion alueen kunnissa tehty kehitystä vaarantavien olosuhteiden perusteella.

Palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 36 §). Arvio on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytyksiä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta. Lastensuojelun asiakkuus syntyy vasta, jos todetaan tarve lastensuojelun palveluille. Sosiaalihuollon lapsiperhepalvelut käynnistyivät 26:ssa palvelutarpeen arvioinnin jälkeen ja lastensuojelun tarve todettiin 25:ssä palvelutarpeen arvioita.

Vuoden 2018 kuluessa tehtiin 385 lastensuojeluilmoitusta tai muuta yhteydenottoa tuen tarpeen arvioimiseksi. Ilmoituksista 251 hoidettiin lasten palvelutarpeen arvioinnissa ja 134 käsiteltiin lastensuojelussa (asiakkaana olevat lapset). Lastensuojeluilmoitusten määrä on noussut vuosittain. Vuoteen 2017 nähden lastensuojeluilmoitusten osalta tapahtui edelleen pienoista nousua. Lasten palvelutarpeen arviointeja (sisältää lastensuojelutarpeen selvityksiä) käynnistettiin 111 kappaletta ja niitä valmistui vuoden loppuun mennessä 81.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaina on ollut vuoden 2018 aikana yhteensä 159 lasta ja nuorta. Oman tehostetun perhetyön piirissä oli 62 lasta.

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli Nivalassa vuonna 2018 yhteensä 86. Määrä väheni edellisvuoteen verrattuna 6:lla lapsella. Sijaishuollon piirissä oleviin lapsiin tilastoidaan tukiviikonloput perheissä ja lastensuojeluyksiköissä sekä kokoaikaisesti sijoitetut, joko avohuollon sijoituksessa tai huostaanotettuna perhehoidossa tai lastensuojeluyksikössä olevat lapset. Pitkäaikaisesti sijoitettuna oli 52 lasta, joka pysyi edellisvuoden tasolla. Tukivuorokausia tukiperheissä tai lastensuojeluyksikössä oli yhteensä 741 ja lastensuojelun sijaishuollossa 12 514 vuorokautta. Lastensuojelun sijaishuollon vuorokaudet laskivat vuoteen 2017 verrattuna, vaikka kustannukset lastensuojelun laitoshoidon osalta ylittivät talousarvion.

Lastensuojelun kokonaiskustannukset v. 2018 olivat noin 2,3 miljoonaa euroa. Kustannukset nousivat edellisvuodesta 6 %. Suurin osa lastensuojelun kustannuksista syntyi sijoitettujen lasten sijaishuollon kustannuksista sekä avopalveluiden ostoista, joita hankittiin omien resurssien ollessa ajoittain riittämättömiä.

Lastensuojelun suurimmat kustannukset syntyvät kaikissa kaupungeissa laitoshoidosta – mitä suurempi on laitoshoidon osuus, sitä suuremmat ovat sijoitusten kustannukset. Laitoshoidon kustannusta määrittää myös se, mikä on sijoitetun lapsen yksilöllinen tarve (yhä useampi voi tarvita ns. vierihoidoa, jolloin laitoshoidon vuorokausihinta kasvaa).

Nivalassa lastensuojelun sijaishuollon kustannus on ollut maltillinen, keskimäärin 144 euroa/vuorokausi/sijoitettu lapsi.

	Lastensuojeluilmoitukset 0-17 v.		Lastensuojelun kustannukset/euroa		Kodin ulkopuolelle sijoitetut		Avohuollossa	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Nivala	321	226	2 122 875	2 275 468	92	86	136	159

5.5 Terapiakeskus

Terapiakeskus on Peruspalvelukuntayhtymä Kallion psykiatrisen avoerikoissairaanhoidon yksikkö. Terapiakeskus järjestää A-klinikan ja mielenterveysyksikön palvelut kaikissa Kallion kunnissa. Toiminta perustuu mielenterveys- ja sosiaalihuoltolakiin. Toiminnan perustana on kokonaisvaltainen moniammatillinen hoidon ja kuntoutuksen arviointi, suunnittelu ja toteuttaminen. Toiminnassa keskitytään niihin, joiden työ- ja toimintakyky on uhattuna. Terapiakeskuksessa käy lasten vanhempia. Kun vanhemmilla on ongelmia, huomioidaan myös perheen lasten tuentarve. Kaikille aikuisasiakkaiden kanssa, joilla on alaikäisiä lapsia, tehdään Lapset puheeksi-keskustelu.

Osana Terapiakeskusta toimii nuorisopsykiatrisen yksikkö, **Nuppu**. Nuorisopsykiatrisen yksikön toiminta tehostaa nuorten psykiatrista hoitoa alueellamme. Nuorisopsykiatriseen yksikössä on kolme erikoissairaanhoitajaa ja psykologi. Terapiakeskuksen apulaisylilääkäri tapaa Nupun asiakkaita 1-2 päivää viikossa ja lisäksi ostetaan nuorisopsykiatrin palveluita päivä viikossa. Toimintaterapeutilta ostetaan toimintakyvynarvioita. Nuorisopsykiatrisen yksikkö toimii kaikissa Kallion kunnissa. Nivalassa ja Sievissä on yhteinen psykiatrisen sairaanhoitaja.

	Nupun nivalalaisia asiakkaita	Käyntejä	Ka käynnit/asiakas
2017	54	441	8,2
2018	80	321	4,0

Terapiakeskuksessa vuonna 2018 kävi 1905 asiakasta. Käyntejä oli 14 386. Kävijöistä 72 % kävi mielenterveysyksikössä, 28 % käytti A-klinikan palveluita. Kävijöiden iät vaihtelivat, mutta suurin osa oli työikäisiä. Vaikka Terapiakeskuksen palvelut on tarkoitettu aikuisille, vuonna 2018 Terapiakeskuksessa kävi 216 alle 18-vuotiasta. He kävivät yhteensä 1492 käynnillä. Nivalalaisia alle 18 vuotiaita kävi 69 yhteensä 325 käynnillä.

5.6 Lasten ja nuortenpsykiatrian avopalvelut ja sairaalahoito

Lasten ja nuorten psykiatrian avopalvelua ja sairaalahoitoa ostetaan sekä Keski-Pohjanmaan että Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiireiltä.

Lasten ja nuorten psykiatria	2016	2016	2017	2017	2018	2018
Nivala	käynnit	hoitopäivät	käynnit	hoitopäivät	käynnit	hoitopäivät
Lastenpsykiatria	169	174	117	175	154	223
Nuorisopsykiatria	119	150	129	323	172	607

Lasten psykiatrian käyntipäivät lisääntyivät 37 päivällä ja hoitopäivät lisääntyivät 47 edelliseen vuoteen verrattuna. Nuorten psykiatrian käynnit lisääntyivät 43 päivällä ja hoitopäivät 284 päivää edelliseen vuoteen verrattuna. Lasten ja nuorten psykiatriankustannukset erikoissairaanhoidossa olivat vuonna 2018 yhteensä 780 000 euroa, jossa kasvua edelliseen vuoteen verrattuna kasvoivat 230 000 euroa.

5.7 Erityistyöntekijät

Erityistyöntekijöiden moniammatilliseen työryhmään kuuluu 4 puheterapeuttia, 3 toimintaterapeuttia sekä terveyskeskustyötä tekevät sosiaalityöntekijä, psykologi ja työkykykoordinaattori. Toiminta kattaa koko kuntayhtymän alueen kaikki ikäryhmät. Palveluihin tullaan pääsääntöisesti läheteellä, palvelut ovat maksuttomia.

Työn tavoitteena on tunnistaa ja hoitaa mahdollisimman varhain kielellisen ja psykososiaalisen kehityksen sekä yleisen toimintakyvyn esteitä. Työ on sekä arvioivaa että kuntouttavaa. Tarvittaessa asiakkaat ohjataan jatkotutkimuksiin, pidempikestoisiin erityisterapioihin tai kuntoutuksiin. Työntekijöiltä saa myös ohjausta ja neuvontaa heidän erityisalansa asioissa.

5.8 Puheterapia

Puheterapiapalvelu painottuu alle kouluikäisiin. Lapsiasiakkaat tulevat lähinnä lastenneuvolan tai erikoissairaanhoidon läheteillä. Puheterapia toteutetaan lähipalveluna kaikissa kuntayhtymän kunnissa.

Lasten puheterapiassa arvioidaan lapsen kielellinen kehitystaso sekä vuorovaikutus- ja leikkitaitoja. Lasten syömiseen liittyvät arvioinnit ovat lisääntyneet. Puheterapian alkaessa keskustellaan yhdessä vanhempien kanssa puheterapian tarpeesta ja sovitaan yhdessä terapian tavoitteet. Terveyskeskuksessa tapahtuva puheterapia on jaksoittaista. Olennaisena osana terapiaa on vanhempien ohjaus kotona tapahtuvaan harjoitteluun lapsen kanssa.

Lapsen puheen ja kielen kehityksen viivästyessä mietitään tueksi puhetta tukevia ja/tai korvaavia menetelmiä, esim. kuvat ja tukiviittomat. Tarvittaessa puheterapeutti osallistuu lapsen päivähoitopaikassa tapahtuvaan kuntoutussuunnitelman tekoon ja ohjaa hoitopaikkaan lapsen tarvitsemia harjoituksia tai viittomia/kuvia.

Kouluikäiset ja nuoret saavat puheterapiaa tai ohjausta mm. änkytykseen, sokellukseen, äänihäiriöihin, kuulovammasta johtuviin puheen ja kielen vaikeuksiin sekä neurologisiin häiriöihin. Lukemisen, kirjoittamisen ja oppimisen vaikeuksien selvittelyjen osalta paras asiantuntemus on koulujen erityisopetuksessa. Puheterapeutteja voi konsultoida em. tilanteissa.

5.9 Toimintaterapia

Toimintaterapia-asiakkaista noin 60% on lapsia. Lapset tulevat toimintaterapiaan yleisimmin lastenneuvolan tai erikoissairaanhoidon läheteillä. Ostopalveluna hankitaan sensomotorisen

integraation viitekehuksesta toteutettava toimintaterapia. Toimintaterapia toteutetaan lähipalveluna Ylivieskassa, Sievissä ja Nivalassa.

Lasten toimintaterapiassa arvioidaan lapsen ikätasoista selviytymistä arjen toiminnoissa; ruokailu, pukeutuminen, leikki, kaverisuhteet, oppiminen, käden taidot, liikkumisen sujuvuus ja keskittyminen. Jos lapsen toimintataso jää jollain osa-alueella ikätasoa alemmaksi suunnitellaan vanhempien kanssa kehitystä tukeva ohjaus- tai terapiajakso. Terapian sisällön suunnittelussa otetaan huomioon sekä lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet että kehittymistä vaativat taidot. Menetelminä voidaan käyttää mm. leikkiä, pelejä, temppuratoja, luovia toimintoja. Terapia toteutetaan tiivissä yhteistyössä lapsen lähiympäristön kanssa (koti, päivähoito, koulu), jotta kaikkien toiminta tukee yhteisesti sovittuja tavoitteita ja lapsi saa kokonaisvaltaista tukea. Terapeutti on tukena suunnittelemassa keinoja, jotta lapsen arki olisi sujuvampaa.

5.10 Terveyssozialityö

Sairastuminen ja elämäntilanteen muutokset tuovat usein mukanaan lisääntyneen tuen tarvetta. Lapsiperheillä on mahdollisuus saada terveydenhuollon sosiaalityöntekijältä ohjausta ja neuvontaa, jos perheessä jollekin perheenjäsenelle (lapselle tai aikuiselle) tulee sellaista sairautta, vammaa tai erityistarvetta, jonka seurauksena erilaisten kuntoutusten tai sosiaalietuuksien hakeminen tulee ajankohtaiseksi. Palveluun voi tulla sekä läheteellä että varaamalla itse ajan. Sosiaalityöntekijällä on vastaanotto Ylivieskassa ja Nivalassa. Sovitusti myös muissa Kallion kunnissa.

5.11 Terveyskeskuksen psykologityö

Terveyskeskuspsykologin työn tavoite on tukea ja edistää kuntalaisten henkistä hyvinvointia. Kallion alueella käytävissä on 0.6 työntekijän työpanos. Kohderyhmäksi on määritelty alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä sekä aikuisväestön lyhytkestoinen ohjaus ja neuvonta. Työ on tutkimusten tekemistä, neuvontaa sekä lyhytkestoista tukea elämän kriisitilanteissa. Aikuisväestölle tarjotaan palvelua yhteistyössä terveyskeskuksen depressiohoitajien sekä Terapiakeskuksen kanssa. Asiakkaat tulevat lääkärin tai terveydenhoitajan läheteellä. Säännöllinen vastaanotto Ylivieskassa ja Nivalassa.

Lapsiperheiden osalta terveyskeskuspsykologi antaa ohjausta ja neuvontaa lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Ohjaus voi olla käyntejä tai puhelinneuvontaa. Yleensä keskustellaan siitä, mitkä asiat ovat normaaliin kasvuun ja kehitykseen kuuluvia, missä vaiheessa on syytä huoleen ja kuinka vanhemmat voivat toimia kehitystä edistävästi. Tavoitteena on tukea vanhempia kasvatustehtävässä ja ennaltaehkäistä mahdollisten häiriöiden syntyä. Mikäli kehityksessä ilmenee isompaa huolta, ohjataan lapsi lisätutkimuksiin (esim. puhe- tai toimintaterapeutti, perheneuvola, erikoissairaanhoito). Lasten tunne-elämän tai perheen sisäisissä ongelmissa ohjataan perhe perheneuvolaan. Mikäli vanhemmilla on päihde- tai pidempikestoista mielenterveydenongelmaa, ohjataan heidät Terapiakeskukseen.

5.12 Kehitysvammahuolto ja vammaispalvelulain mukaiset palvelut

Vammaisten palveluihin kuuluvat vammaispalvelulain (1987/380) ja kehitysvammaisten erityis- huollosta annetun lain (519/1977) mukaiset palvelut, etuudet ja tuet. Vammaisten palvelut pyrkivät ehkäisemään ja poistamaan vammaisuuden aiheuttamia haittoja ja esteitä tarjoamalla kuntayhtymän alueella asuville vammaisille henkilöille heidän tarvitsemiaan palveluita. Kallion peruspalvelukuntayhtymä järjestää palvelut tuottamalla ne itse tai ostamalla palvelut muilta yksityisiltä tai julkisilta palveluntuottajilta.

Kehitysvammahuollon palveluna peruspalvelukuntayhtymä Kallio järjestää Nivalassa koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa, työ- ja päivätoimintaa sekä lasten tilapäishoitoa Tarhin toimintakeskuksessa. Kehitysvammaisten asumispalvelua Nivalassa ei Kallion omana toimintana ole vaan sitä on järjestetty Sievissä ja Ylivieskassa useammassa yksikössä. Nivalassa toimii Espero Caren Kestinkartano, johon PPKY Kallio on palvelusetelillä myöntänyt asumispalvelua. Kehitysvammahuollon palveluihin

hakeutuminen tapahtuu yhteydenotolla palveluohjaukseen. Tutkimus- ja neuvolapalvelut järjestetään pääasiassa Tahkokankaan palvelukeskuksessa Oulussa. Palveluilla pyritään edistämään asiakkaan selviytymistä päivittäisistä toiminnoista, sopeutumista yhteiskuntaan sekä turvaamaan hänen tarvitsemansa hoito, huolenpito ja ohjaus. Palveluilla tuetaan myös perheen arkea erityislapsen/ -nuoren kanssa sekä vanhempien jaksamista. Yhtenä tukimuotona perheille ovat vanhempien vertaistukiryhmät, kuten äitipiirit.

Vammaispalveluissa Nivalassa on 21 kehitysvammaista lasta ja nuorta (alle 18-vuotiaita). Vammaispalvelulain mukaisia palveluja on saanut Nivalassa 8 alle 18-vuotiasta lasta ja nuorta. Heistä 2 saa säännöllisiä vammaispalvelulain mukaisia palveluja. Lisäksi vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin on edellytys vaikea vammaisuus (pitkäkestoinen tai pysyvä vamma). Asiakkuus arvioidaan aina moniammatillisessa tiimissä, johon kuuluu lääkäri, fysioterapeutti, vammaispalvelujen sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja sekä palvelupäällikkö. Asiakkaille laaditaan erityishuolto-ohjelma ja palvelusuunnitelma, johon kootaan lapsen ja perheen tarvitsemat palvelut ja tukitoimet. Osana lapsen kuntoutusta voidaan käyttää Portaat -varhaiskasvatusohjelmaa, jota palveluohjaajat toteuttavat yhdessä lapsen ja tämän lähipiirin kanssa.

Vaikeavammaisille lapsille ja nuorille hoitoa järjestettäessä ovat peruspalvelut ensisijaisia; näitä ovat varhaiskasvatus, koululaisten aamu- ja iltapäivähoito, kotipalvelu ja omaishoidontuki omaishoitajan vapaineen. Vammaispalvelulain mukaisia palveluita voivat olla lapselle, nuorelle tai hänen vanhemmilleen seuraavat palvelut: asunnon muutostyöt, kuljetuspalvelut, tulkkipalvelut (Kela), henkilökohtainen apu ja vaikeavammaisten päivätoiminta 65-vuotiaaksi saakka. Määrärahaan sidottuja vammaispalveluja ovat sopeutumisvalmennus, kuntoutusohjaus, välineet, koneet ja laitteet. Edellä mainitut palvelut arvioidaan yksilöllisesti vammaiselle henkilölle tehtävässä palvelusuunnitelmassa.

5.13 Varhaiskasvatuspalvelut

Nivalassa varhaiskasvatuspalveluiden piirissä on n. 52% kunnan 1 -5-vuotiaista lapsista. Osallistumista on lisännyt syksyllä 2017 aloitettu kerhotoiminta ja tammikuussa 2018 aloitettu varhaiskasvatusryhmä kotona oleville lapsille. Esiopetukseen osallistuvat kaikki 6-vuotiaat lapset. Järjestöjen ja seurakuntien lapsi- ja perhetyö täydentävät kunnallisia palveluita.

Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla varhaiskasvatukseen osallistuu (PSAVI selvitys 2018)

- OECD-maiden ka. on 87 %,
- valtakunnallisen ka 76,3 %.
- Kainuu 84,5 %
- Pohjois-Pohjanmaa vain 61,9 %
- **Nivala 52,4%**

Varhaiskasvatus on tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Uusi varhaiskasvatuslaki tuli voimaan 1.9.2018 (540/2018 ja asetus 753/2018). Laissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Laki nostaa päiväkotihenkilöstön koulutustasovaatimuksia ja selkeyttää tehtävänimikkeitä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Lasten hyvinvoinnin mahdollisimman varhainen tukeminen varhaiskasvatuspalveluissa pohjautuu vanhempien ja henkilöstön väliseen kasvatuskumppanuuteen, henkilöstön ammatilliseen osaamiseen

ja oppimisympäristöjen suunnitelmalliseen kehittämiseen. Henkilöstön ammatillista osaamista vahvistetaan edelleen mm. varhaiskasvatussuunnitelmaan pohjautuvan täydennyskoulutuksen avulla.

Nivalassa toimii Varhaiskasvatuksen yhteistyöryhmä joka toimii moniammatillisesti (vaka, neuvola, perhetyö, lastensuojelu) ja edistää perheiden palveluja tarjoavien yhteistyötä. Työryhmä on kehittänyt verkostomaisesti toimivan perhepalvelukeskuksen toimintamallia. Verkostomaisen toiminnan tavoitteena on, että lasten ja perheiden palvelut muodostavat ehjän palvelukokonaisuuden ja toiminnassa painottuu varhainen tuki, yhteisöllisyys ja lapsiperheiden osallisuus. Konkreettinen menetelmä yhteistyöhön eri toimijoiden välillä on Lapset puheeksi -menetelmä. Menetelmän tavoitteena on, että eri toimijat sosiaali- ja terveydenhuollossa, perus- ja erityispalveluissa sekä kasvatusta ja opetustoimissa tunnistavat lapsen hyvinvoinnin kannalta keskeiset asiat ja tiedostavat sen miten niitä voidaan tukea.

MLL koordinoima Perhepesä aloitti toimintansa maaliskuussa 2019. Perhepesä tarjoaa perheiden kohtaamispaikan sekä lisäksi mm. lapsiparkki -toimintaa ja mahdollisuuden matalan kynnyksen asiointiin neuvolan, perhetyön ja varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa. Kohtaamispaikka -toiminta on yhtenä LAPE- hankkeen tavoitteena ja Nivalassa sitä on suunniteltu yhteistyössä neuvolan, perhetyön ja MLL:n Nivalan paikallisyhdistyksen kanssa.

Varhaiskasvatuksen palvelujen piirissä olevat lapset	TP 2016	TP 2017	Tilanne 9/2018/ka	Tilanne syksyllä 2019 (arvio)
Päiväkodit	327	340	350	360
Perhepäivähoito	110	100	95	60
Palveluseteli	75	72	63	60
Yksityisen hoidon tuki	16	8	4	4
Kotihoidontuki	270	295	280	250
Yhteensä	798	815	792	734

5.14 Koulutus

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin järjestämisestä perusopetuksessa ja lukioissa on luettavissa perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman perusteissa sekä kuntakohtaisissa opetussuunnitelmissa. Opetussuunnitelman perusteissa on erillisesti ohjeistettu mm. oppilaskuntatoiminta, kodin ja koulun yhteistyö, koulun aamu- ja iltapäivätoiminta, kerhotoiminta, tukioppilastoiminta, tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyö sekä kouluilla tehtävä kriisityö. Koulut laativat lukuvuosittain toimintasuunnitelmat ja oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelmat. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laadun arvioinnin käsikirja on päivitetty 2018.

Perusopetuslain mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. (POL 30§). Esiopetuksessa lapsella on oikeus saada varhaista ja ennaltaehkäisevää kasvun ja oppimisen sekä perusopetuksessa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Tuen on oltava laadultaan ja määrältään lapsen kehitystason sekä yksilöllisten tarpeiden mukaista. Tuki on määriteltävä asteittain muuttuvaksi yleisen, tehostetun (POL 16a§) ja erityisen (POL 17§) tuen kolmiportaisella mallilla.

Alueella on monipuoliset mahdollisuudet perusopetuksen jälkeisiin jatko-opintoihin sekä ammatilliseen kouluttautumiseen. Lukio-opintojen lisäksi paikkakunnalla voi kouluttautua eri ammattiteihin Jedu Nivalan yksikössä. Opiskeluihin valmentavaa koulutusta tarjoavat mm. Jedu ammattistartti sekä Raudaskylän Opiston kymppi-luokka. Ammattikorkeakouluopetusta alueella tarjoaa Centria AMK. Alueella toimii aktiivisesti Nivalassa Jokilatvan opisto.

5.15 Oppilas- ja opiskelijahuolto

Oppilaan ja perheen oikeus **oppilashuoltoon** on tällä hetkellä kirjattuna perusopetus-, kansanterveys- ja lastensuojelulaeissa. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan psyykkisen, fyysisen sekä sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitämistä sekä koko kouluyhteisön hyvinvointia lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon kuuluvat myös koulukuljetukset sekä kouluruokailu. Oppilaan hyvinvoinnin edistämistä ovat myös aamu- ja iltapäivätoiminta sekä kodin ja koulun välinen yhteistyö. Oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet määritellään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Opiskelijahuoltotyö toisella asteella pohjautuu pitkälle samoihin lähtökohtiin kuin esi- ja perusopetuksessakin. Keskeisenä tavoitteena myös toisella asteella on turvallisen ja terveen oppimis- ja kouluympäristön luominen. Opiskelijahuolto toimii nuoren mielenterveyttä suojaavana sekä syrjäytymistä ehkäisevänä tekijänä. Opiskelijahuollolla edistetään nuoren koulunkäyntiä sekä tasapainoista kasvua ja kehitystä. Olennaista on myös ongelmien varhainen tunnistaminen, niihin puuttuminen sekä koulutuksen keskeytymisen ehkäisy. Lisääntyvinä haasteina ovat kriisityö ja työskentely oppilaiden ja perheiden kanssa. Työn painopiste tulisi olla ennaltaehkäisevässä työssä, joka painottaa varhaista puuttumista kodin ja koulun välillä, moniammatillista yhteistyötä sekä yhteistyötä eri hallintokuntien välillä, mutta koulupsykologin työn painopiste resursseista johtuen on ollut oppimistestauksissa ja tapaamisissa.

Oppilas- ja opiskelijahuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville aikuisille sekä kyseisistä palveluista vastaaville viranomaisille. Jokainen työntekijä toteuttaa oppilas- tai opiskelijahuoltoja osana omaa perustyötään ja eri työntekijöillä on siinä erilaisia tehtäviä. Työn toteutuksessa on ensisijaista kodin ja koulun yhteistyö. Tukitoimien suunnittelussa korostetaan lapsen tai nuoren ja hänen huoltajansa kuulemisen tärkeyttä. Työtä ohjaavat luottamuksellisuus sekä tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säädökset. Oppilas- ja opiskelijahuoltoja koordinoidaan ja kehitetään kuntatasolla moniammatillisessa oppilashuollon ohjausryhmässä (NOHOR) sekä kouluittain yhteisöllisissä oppilas-/opiskelijahuoltoryhmissä.

Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoitona. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla tarkoitetaan toimintakulttuuria ja kaikkia niitä toimia, joilla koulu- ja oppilaitosyhteisössä edistetään oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen opiskeluhoito merkitsee terveyden ja hyvinvointiin liittyvien näkökohtien huomioon ottamista opetuksen sisällöissä ja menetelmissä, opetuksen järjestelyissä ja muussa koulun toiminnassa sekä kotien ja koulun välisessä yhteistyössä.

Opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon ja opiskeluhoollon palveluihin. Tämä sisältää yksittäiselle opiskelijalle annettavia koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä tapauskohtaisesti järjestettävän, opiskelijan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen perustuvan monialaisen asiantuntijaryhmän toimintaa. Yksilökohtaisen oppilas- ja opiskelijahuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan ja opiskelijan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon kuin myös oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden sekä kotien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja toimenpiteet kirjataan opiskeluhoollon suunnitelmiin. Suunnitelmiin kuvataan vuosittain, miten yhteisöllistä ja yksilökohtaista opiskeluhoitoa sekä monialaista ja kaikkien osallisuutta edistävää yhteistyötä suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään, jotta jokainen lapsi ja nuori voi opiskella omien tarpeidensa ja edellytystensä mukaisesti. Yhteisöllisen opiskeluhoollon toteutumisesta vastaa monialainen yksikkökohtainen säännöllisesti kokoontuva opiskeluhoolloryhmä (YHR). Opiskeluhoolloryhmät koordinoivat ja kehittävät opiskeluhoitoa, tukevat yhteistyön toteutumista kotien ja huoltajien kanssa sekä vastaavat niiden yhteisten toimintamallien luomisesta, joilla ehkäistään oppimiseen ja

opiskeluun liittyvien ongelmien syntymistä ja edistetään oppilaiden ja opiskelijoiden varhaista tukemista ja koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia.

5.16 Kolmiportainen tuki

Pedagogisen tuen järjestämisen lähtökohtana esi- ja perusopetuksessa ovat ennakointi, tuen oikea-aikaisuus, suunnitelmallisuus ja asteittainen tehostaminen. Tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Kolmiportainen tuki muodostaa kokonaisuuden, jonka järjestämisessä tulee huomioida sekä yksittäisen oppilaan että koko ryhmän valmiudet ja tuen tarpeet. Tukiopetuksesta, osa-aikaisesta erityisopetuksesta, tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä erityisistä apuvälineistä on säädetty perusopetuslaissa. Näiden lakisääteisten tukimuotojen avulla voidaan parantaa oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisvaikeuksia.

Pedagogisen tuen suunnittelu ja tuen tarpeiden arviointi tehdään oppilaan, huoltajien ja moniammatillisen opiskeluhoitoverkoston yhteistyönä. Lähtökohtaisesti kaikki tuki pohjautuu laadukkaaseen perusopetukseen, jossa monipuolisten oppimisympäristöjen, eriyttämisen, joustavien opetusjärjestelyjen ja muiden pedagogisten ratkaisujen avulla voidaan huomioida oppilaan moninaiset oppimistarpeet. Yleisessä tuessa tehostetaan opetuksen pedagogisia tukikeinoja oppilaan tarpeiden mukaisesti. Kun siirrytään yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, kirjataan oppimissuunnitmaan pedagogisen arvion perusteella tuen tarpeet, toteuttamistavat, vastuuhenkilöt ja seuranta. Jos edellä mainittu tuki on riittämätön, niin tehdään pedagoginen selvitys erityisen tuen tarpeesta, missä oppilaan oppimiselle asetettuja tavoitteita määritellään ja tukea vahvistetaan.

Tuen järjestämisessä hyödynnetään tarvittaessa pienryhmiä, joissa opiskellaan joko osa- tai kokoaikaisesti erityisopettajan ja koulunkäynninohjaajan ohjauksessa. Koulunkäynninohjaajat toimivat kouluissa myös oppimisen tukena. Pienryhmiin ohjautuvat ne oppilaat, joille yleisopetuksessa tarjottu tuki ei riitä ja jotka tarvitsevat tuekseen erityispalveluja. Lisäksi järjestetään erilaisia terapia- ja avustajapalveluja, joilla helpotetaan arjen sujumista, kuntoutumista ja oppimista.

Toisella asteella ammatillisessa koulutuksessa erityisopetus on ennakoivaa suunnitelmallista pedagogista tukea ja erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä. Erityinen tuki suunnitellaan yhdessä opiskelijan kanssa ja tavoitteena on, että opiskelija voi saavuttaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset ja osaamistaitovaatimukset oman opintoaikansa puitteissa. Opiskelijoille järjestetään mahdollisuus saada lisätukea oppimiseen henkilökohtaisen opiskelu- ja työllistymissuunnitelman tai -ohjelman mukaisesti. Tukimuotoja ovat esimerkiksi yksilö- sekä pienryhmäohjaus ja -opetus. Elämänhallinnan tukemiseksi ja opintojen edistämiseksi opiskelijoille järjestetään yksilöllisiä oppimis-, tuki- ja opiskeluhoitopalveluja. Opiskelijoille tarjotaan myös opintojen ulkopuolisia aktiviteetteja ja yhteistapahtumia.

5.17 Koulukuraattori- ja koulupsykologyö

Koulun psykososiaalinen tuki muodostuu oppilas-/opiskelijahuoltotyön lisäksi koulukuraattorin ja koulupsykologin toiminnasta oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. Oppilaan opiskelu- ja elämäntilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti yksilö-, perhe- ja kouluyhteisön tasolla, jossa keskitytään oppilaiden arjen sujumiseen, toimintakykyyn ja vuorovaikutussuhteisiin. Työ saattaa olla lyhyt- tai pitkäkestoista ja sitä tehdään oppilaslähtöisesti.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan oppilaalla on oikeus päästä 7 päivän kuluessa yhteydenotosta palvelutarpeen arviointiin ja kiireellisessä tapauksessa välittömästi.

Koulukuraattorien toimia on kolme ja lisäksi vastaavan koulukuraattorin virka. Koulupsykologipalvelut toteutuu lv 2019-2020 ostopalveluna Jedun Nivalan yksikö ja lukion psykologipalvelut ovat 1 pv/vko ja esi- ja alakouluilla 2 pv/vko ja Niva-Kaijan yläkoululla 1 pv/vko.

5.18 Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää koko koulu- tai opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä tukea tervettä kasvua ja kehitystä. Työn painopiste on ennalta ehkäisevässä työssä. Kouluterveydenhuollossa työmuotona ovat määräaikaistarkastukset, niiden pohjalta tai muusta syystä tarpeelliseksi katsottavat lisäkäynnit, terveysneuvonta yksilö ja ryhmämuotoinen, oppilashuoltotyö ja oppilaitosympäristön terveellisyys ja turvallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset joka kolmas vuosi. Sen lisäksi terveydenhoitajat pitävät vastaanottoa ilman ajanvarausta oppilaiden sairaus -ym. asioita varten sekä antavat tarvittaessa ensiapua koulutapaturmissa. Kouluterveydenhuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, oppilashuollon henkilöstön, opettajien ja vanhempien kanssa.

Asetuksen mukaan määräaikaistarkastuksia tulee peruskoulussa tehdä vuosittain, joista laajoina kolme. Nivalassa määräaikaistarkastukset toteutuivat lukuvuonna 2017 – 2018 alakouluissa 99,9 % ja yläkoulussa 99,2%. Peruskouluissa terveydenhoitajan tarkastus on jäänyt toteutumatta vain oppilaista johtuvista syistä (oppilas ei ole käynyt koulua tai ei ole tullut tarkastukseen, vaikka kutsuttu useampaan kertaan). Yläkoulujen terveydenhoitajan tarkastukset saatiin toteutettua lisäämällä henkilöstöresurssia muilta sektoreilta.

Laajojen tarkastusten toteutuminen kouluterveydenhuollossa vuosina 2016-2018, % (huoltaja läsnä ja perheen hyvinvointi arvioitu)

	1 lk 2016	1 lk 2017	1 lk 2018	5 lk 2016	5 lk 2017	5 lk 2018	8 lk 2016	8 lk 2017	8 lk 2018
Nivala	95	97	92	75	77	81	59	59	64

Käynnit/asiakkaat v. 2018, jotka tilastoitu SPAT 1307 = ihmissuhteisiin ja mielenterveyteen liittyvä neuvonta ja ohjaus yläkoululla ja opiskeluterveydenhuollossa

	alakoulut käynnit	alakoulut asiakkaat	yläkoulu käynnit	yläkoulu asiakkaat	lukio käynnit	lukio asiakkaat	ammattiop. käynnit	ammattiop. asiakkaat
Nivala	2	1	64	30	10	7	38	31

Nivalassa on onnistuttu siirtämään painopistealuetta ehkäisevään työhön sairausvastaanottoa uudelleen organisoimalla ja itsehoitoa ohjeistamalla. Vanhemmat kutsutaan laajoihin tarkastuksiin, heidän osallistumisessaan on ollut huomattavaa koulukohtaista vaihtelua. Opettajat antavat arvionsa oppilaasta vanhempien suostumuksella. Lukioissa ja ammattioppilaitoksissa terveydenhoitajan tarkastus toteutetaan kerran opiskelun aikana. Terveydenhoitajat osallistuvat koulujen oppilashuoltoryhmiin ja tarvittaessa yksittäisten oppilaiden ongelmiin liittyviin verkostopalaveriinhin. Koulupsykologin ja nuorten mielenterveyspalvelujen riittämättömyys on viivästyttänyt nuorten hoitoon pääsyä.

5.19 Ruokapalvelut

Nivalan kaupungin ruokapalvelut tuottaa kouluille lounaspalveluita ja varhaiskasvatukseen hoitopäivän aikaiset ruokailut. Niva-Kaijan koululla on neljänä päivänä viikossa ruokailijalle maksutonta välipalaa.

Nivalan kaupungin ruokapalvelut tukee peruspalvelua Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuosituksen mukaisesti. Yhdessä syöminen on oppimisen kokemus. Yhteisessä ruokapöydässä opitaan hyviä pöytätapoja ja toisten huomioon ottamista. Pöytäkeskusteluilla opitaan ruuan ja rauhallisen syömisen arvostusta. Parhaimmillaan yhdessä syöminen on mukava ja kiireetön hetki sekä lapsille että henkilökunnalle. Varhaiskasvatuksessa ruokailu ja ruokakasvatus ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointioppimista. Ruokatottumusten lisäksi siihen sisältyvät arjen rytmi, ajankäyttö, uni, lepo, ruutuajan hallinta ja liikkuminen.

Kouluruokasuositus 2017 mukaisesti koulun ruokakasvatuksen tavoitteena on ottaa haltuun jokapäiväiset ruoanvalinnat, niiden vaihtoehtojen ja merkitysten moninaisuus, päämääränä ruokaosaaminen ja ruokatajun syntyminen. Koulun ruokakasvatuksessa kouluruokailu ja eri oppiaineiden opetussisällöt ja oppilaiden osallisuus vahvistavat ruokatajun kehittymistä ja luovat peruskoulun mittaisen ruokakasvatuksen oppimäärän. Ohjauksen avulla kehitetään ruokaosaamista ja tuetaan myös kuluttajätietoisuuden ja kestäväen elämäntavan kehittymistä. Aterioinnin yhteydessä oppilaita kannustetaan hyvään, toisia kunnioittavaan sekä ruokaa ja ruokailua arvostavaan käytökseen.

Ruokien ravitsemuksellinen sisältö on kansallisten ravitsemussuositusten mukainen viikkotasolla. Kaikki liha- ja maitotuotteet ovat suomalaisia. Nivalan kaupungin ruokapalvelut teetti sähköisen asiakaskyselyn. Kyselyn mukaan: 99 % oppilaista syö päivittäin tai lähes päivittäin kouluruokaa. Syyksi ruokailusta poissaoloon mainitaan mm. kotitaloustuntien ruokailumahdollisuus, lukujärjestyksen mahdollistama kotona ruokailu, oppilasravintolan pitkät jonot, kavereiden esimerkki, kaupasta eväiden haku ja myös huono ruoka.

Valtakunnallisesti ruokailuaktiivisuus kestää vertailun, mutta tavoitteena on saada jokainen lapsi ja nuori syömään joka päivä ja syömään riittävän kokoisen annoksen. Koulussa ja päiväkodissa ruokailu auttaa jaksamaan koulu- tai hoitopäivän. Säännöllinen ruokailu auttaa keskittymään.

Ruokapalvelut ottavat vastaan asiakaspalautetta ja toiveita. Olemme perustamassa ruokaraatia Niva-Kaijan koululle. Raatia voidaan ajatella laajennettavan myöhemmin koskemaan myös muita kouluja / kutsutaan osallistujia myös muista kouluista.

5.20 Nuorisotyö

Nuorisolaki ohjaa kuntien järjestämää nuorisotyötä. Nuorisolain mukaisesti kohderyhmänä ovat kaikki alle 29-vuotiaat lapset ja nuoret. Nuorisotyön tehtävänä on parantaa lasten ja nuorten elinoloja sekä luoda edellytyksiä nuorten kansalaisvalmiuksille. Tavoitteena on nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukeminen sekä sosiaalinen vahvistaminen luomalla ja tukemalla päihteettömiä harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia. Nuorisopalveluilla on käytössä valvottu ja ohjattu nuorisotila Kulmaus (Peltotie 9), jossa järjestetään avoimia ovia joka arkipäivä ja säännöllisesti myös viikonloppuisin lapsille ja nuorille. Nivalassa toimii Lasten parlamentti ja nuorisovaltuusto. Nuorisopalvelut järjestää toimintaa, tapahtumia ja leirejä Nivalan lapsille ja nuorille. Yhteistyötä tehdään mahdollisimman paljon eri toimijoiden kanssa, kuten koulujen sekä yhdistysten ja muiden lapsi- ja nuorisotyötä tekevien toimijoiden kanssa.

5.21 Kulttuuripalvelut ja kulttuurikasvatus

Kulttuuripalvelut tuottaa yhteistyössä useiden eri toimijoiden kanssa kulttuuritapahtumia ympäri vuoden. Näyttelytila Tillari Galleriassa on 2,5vk välein vaihtuvia näyttelyitä.

Kulttuuripalveluiden, varhaiskasvatuksen ja koulujen välisen yhteistyötä linjaa kulttuurikasvatussuunnitelma. Kulttuurikasvatukselle on kysyntää myös nuorten vapaa-ajalla. Nuoriille tarjotaan paikkakunnalla tuotettuja kulttuuripalveluja, jotta he oppisivat ottamaan palvelutarjonnan osaksi omaa elinpiiriään. Nuorille annetaan mahdollisuus vaikuttaa tuotettaviin palveluihin. Toiminta lisää nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen taitoja, laajentaa heidän yhteistyöverkostoja ja sosiaalisia suhteita, lisää kulttuuritietoutta, motivoi kulttuuriharrastusten pariin ja on tukitoimintaa perinteisen nuorisotyön lisäksi niille nuorille, jotka eivät syystä tai toisesta löydä harrastustarjonnan pariin.

5.22 Kirjasto lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäjänä

Kirjaston yksi lakisäateisistä tehtävistä on kirjallisuusharrastuksen ja lukutaidon edistäminen. Hyvä lukutaito edistää oppimista sekä osaamista ja on tehokas keino ehkäistä syrjäytymistä. Lukeminen kehittää ajattelutaitoa ja pitkäjänteinen lukeminen auttaa keskittymään. Nivalan kirjasto edistää lasten ja nuorten luku- ja kirjallisuusharrastusta ryhmäkäynnin päiväkodeille, eskareille ja kouluille.

Niille tarjotaan kirjavinkkausta, satutunteja, työpajoja, kirjailijavieraita, kirjastonkäytön ja tiedonhaun opetusta ja muita tapahtumia. Tapahtumia järjestetään sekä kirjastossa että kouluilla ja nuorisotilalla. Uutena toimintana kirjastossa aloitettiin vuoden 2018 loppupuolella lukukoiratoiminta, jonka tarkoituksena on kannustaa erityisesti lukemaan opettelevia ja heikkoja lukijoita lukuharrastuksen pariin.

Kirjasto toimii yhteistyössä kaupungin nuoriso- ja kulttuuritoimen kanssa. Kirjaston yhteistyö koulujen kanssa on kirjattu Nivalan kaupungin kulttuurikasvatussuunnitelmaan. Lisäksi kirjasto tekee yhteistyötä lasten ja nuorten kanssa toimivien yhdistysten kanssa mm. MLL, 4-H, Työpajasäätiö. Pääkirjaston lasten ja nuorten osastoa on laajennettu ja uudistettu ja se tarjoaa heille mahdollisuuden lukemiseen, oleskeluun ja pelaamiseen. Kirjasto on ilmainen ja turvallinen tila, jonne kaikki ovat tervetulleita.

Koulujen käytössä on Tiekön kirjallisuusdiplomi, jota päivitetään säännöllisesti. Tiekön verkkopalvelut esittelevät lasten ja nuorten aineistoa ja antavat virikkeitä lukuharrastukselle. Nuorten tavoittamiseksi ja tapahtumien markkinointiin käytetään sosiaalista mediaa – Facebookia, Twitteriä ja Instagramia. Tapahtumista tiedottamisen lisäksi kirjasto myös esittelee sosiaalisessa mediassa erilaisia lainattavia aineistoja ja pyrkii olemaan hyväntuulinen ja helposti lähestyttävä kaikille asiakkailleen.

Kirjastoautotoiminta takaa lasten ja nuorten alueellisen tasa-arvon, sillä se vierailee jokaisella koululla kahden viikon välein ja lisäksi palvelee sivukyliä lapsia ja nuoria. Kirjastoautoon järjestetään syksyisin tutustumiskäyntejä eskareille ja koululaisille. Kirjastoauton kuljettaja vinkkaa kirjoja lapsille ja nuorille. Kirjastoauto on ollut mukana ja esillä erilaisissa kaupungin tapahtumissa, esimerkiksi harrastemessuilla.

5.23 Liikuntapalvelut

Arkiliikunnan edistämällä ja liikuntaan mahdollistavan yhdyskuntasuunnittelun avulla voidaan edistää aktiivisen elämäntavan toteutumista lähellä omaa elinympäristöä. Terveysliikuntaa ja hyvinvointiaktiivisuutta edistetään parhaiten tukemalla lapsen ja nuoren mahdollisuuksia toteuttaa liikunnallista elämäntapaa yhteistyössä eri kasvu- ja kehitysympäristöissä toimivien tahojen kanssa. Harrastusten ja liikuntapaikkojen ohella arkisissa tilanteissa tapahtuva liikkuminen ja liikuttaminen edistävät myönteistä ja aktiivista asennetta liikuntaa kohtaan. Terveiden edistämisen näkökulmasta erityisesti istumisen vähentämiselle on yhteiskunnassamme suuri tarve, myös lasten ja nuorten osalta.

Nivalan Liikuntakeskus Oy hoitaa kaupungin liikuntapaikkoja kaupungin kanssa sovittujen hoitoluokitusten mukaisesti. Liikuntakeskus osallistuu myös yhteistyössä hoitamaan eri yhdistyksille ja järjestöille kuuluvia liikuntapaikkoja, kuten esimerkiksi sivukyliä koulujen ulkojäitä. Liikuntalain (390/2015) tavoitteena on edistää liikuntaa ja niihin liittyvää kansalaistoimintaa, edistää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä tukea lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä liikunnan avulla. Liikuntalain perusteluissa painotetaan liikunnan olevan kansalaisten peruspalvelu.

Liikuntakeskus järjestää lapsi- ja nuorisokohderyhmille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin liikuntalajeihin, yhteistyössä kaupungin eri toimialojen, koulujen, urheiluseurojen ja yritysten kanssa. Lajitutustumisten lisäksi liikuntakeskus vastaa uimakouluopetuksesta. Koululaisliikunnassa Liikuntakeskus on suurella roolilla, järjestämässä koululaiskilpailuja, osallistumalla liikuntaakatemian toimintaan sekä osallistumalla koulujen (1. ja 2. asteen) liikuntahankkeisiin.

Seurat, yhdistykset ja järjestöt ovat tärkeässä roolissa liikuntatapahtumien toteutuksessa, myös Nivalan Liikuntakeskus Oy järjestää erilaisia liikunta- ja hyvinvointitapahtumia niin itsenäisesti kuin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Nivalan Liikuntakeskus pyrkii omalla toiminnallaan edistämään lasten- ja nuorten liikuntaa ja hyvinvointia.

Tulevaisuudessa tavoitteena on nostaa myös soveltavan liikunnan roolia erityisesti lasten ja nuorten osalta. Mm. tarjoamalla eri toimijoille mahdollisuutta käyttää liikuntapalveluita lasten- ja nuorten soveltavan liikunnan edistämiseen.

5.24 Etsivä nuorisotyö

Nivalan Työpajasäätiö tuottaa Nivalan kaupungille ostopalveluna nuorisolain (1285/2016) mukaiset etsivän nuorisotyön palvelut. Etsivän nuorisotyön tavoitteena on löytää 15-29-vuotiaat tuen tarpeessa olevat nivalalaiset nuoret, ja auttaa ja tukea heidän pääsyään sellaisiin palveluihin, joilla edistetään nuorten kasvua, itsenäistymistä, osallisuutta yhteiskuntaan sekä pääsyä koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön lähtökohtana nuoren itsensä antamat tiedot ja hänen oma arvionsa tuen tarpeesta.

Vuosittain etsivä on yhteydessä noin 50–70 nivalalaisen nuoren kanssa. Nuorten omat yhteydenotot etsivään ovat lisääntyneet, ja näiden itse tukea pyytäneiden nuorten kanssa etsivä työskentelee yleensä lyhyemmän ajan kuin niiden nuorten, jotka tarvitsevat pidempiaikaista keskustelukumppania ja ohjausta arjen asioissa. Nivalalaisten nuorten haasteet etsivätyön näkökulmasta liittyvät pääasiassa päihteiden ja huumeiden käyttöön sekä mielenterveydellisiin ongelmiin. Nuoret kaipaavat turvallista aikuiskontaktia, jolle he voivat kertoa asioistaan. Muualta Suomesta Nivalaan muuttaneilla nuorilla on tyypillisesti ainoastaan pinnallisia kaverisuhteita. Nuoret myös katoavat toisinaan koulun, lähipiirin ja myös etsivän tavoittamattomiin. Etsivälle tulee aika ajoin tietoa työelämän ja koulutuksen ulkopuolisista ns. NEET-nuorista, joihin kontaktin saaminen ei tahdo onnistua, vaikka heidän asuinpaikkansa olisi tiedossa.

Etsivätyön tavoitteena tulevaisuudessa on yhteistyöverkoston kehittäminen, työn tunnetuksi tekeminen sekä yhteistyön tiivistäminen keskeisten yhteistyökumppaneiden, mm. kaupungin ja seurakunnan nuorisotyöntekijöiden, JEDUn sekä nuorten työpajatoiminnan ohjaajien kanssa. Etsivätyön näkyvyyttä myös nuorille itselleen tehostetaan lisäämällä jalkautuvaa työtä koulujen aulapäivystyksissä, kaupungin nuorisotilalla ja Nivalan katukuvassa ylipäättään. Tarkoituksena on madaltaa nuorten kynnystä ottaa itse yhteyttä etsivään nuorisotyöntekijään, etenkin NEET-nuorten tavoittaminen ja kontaktin luominen heihin on tärkeää.

5.25 Nuorten työpajatoiminta

Nuorten työpajatoiminnan kohderyhmään kuuluvat nivalalaiset alle 29-vuotiaat nuoret, jotka tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea elämäntilanteensa selkiyttämiseen, kasvunsa edistämiseen, itsenäistymiseen ja osallisuuden lisäämiseen. Nivalan Työpajasäätiöllä nuorten työpajatoimintaan kuuluvat starttipajatoiminta sekä nuorten yksilö- ja työvalmennus viidellä eri työpajalla. Nuorten työpajatoimintaan osallistuu vuosittain noin 50–60 nuorta.

Starttipajatoiminta on matalan kynnyksen non-stop-periaatteella toimiva palvelu, jonka tavoitteena on vahvistaa nuoren itsetuntemusta ja arjenhallintataitoja, kasvattaa motivaatiota sekä tukea nuoren itsenäistymistä ja vastuunottoa omasta elämästään. Valmennusjakson pituus starttipajalla vaihtelee muutamasta päivästä useisiin kuukausiin. Starttipajatoimintaan kuuluva ryhmä- ja yksilövalmennus painottuu arjenhallinta- ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen. Starttipajakson aikana käydään läpi erilaisia hyvinvointiin, päihteisiin, arjenhallintaan, itsetuntemukseen, opiskeluun ja työelämään liittyviä teemoja, joita käsitellään toiminnan kautta, keskustellen sekä tekemällä erilaisia teemoihin liittyviä harjoituksia. Yksilökeskusteluja käydään jakson aikana säännöllisesti nuoren tarpeen mukaan. Ryhmävalmennus starttipajatoiminnassa toteutetaan nuorten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti, ja siihen voi kuulua ruuanlaittoa, tapahtumiin ja vierailukäynteihin osallistumista, retkiä, kädentaitoja sekä liikuntaa ja vapaa-ajan harrastuksiin tutustumista. Tiiviillä verkostoyhteistyöllä työhallinnon, sosiaali- ja terveystoimen, oppilaitosten ja nuorten palveluja tarjoavien tahojen kanssa varmistetaan nuoren tarvitsemien monialaisten palvelujen saanti.

Nuorten valmennusjaksojen pituudet Nivalan Työpajasäätiön puu-, metalli-, digi, keittiö- ja siivous- tai käsi- ja taidetyöpajalla vaihtelevat kuukaudesta yli vuoteen. Nuoret voivat osallistua työpajatoimintaan kuntouttavan työtoiminnan, työkokeilu-, opintoihin liittyvän harjoittelu- tai palkkatukityösopimuksella. Työpajaohjaajat vastaavat työnjohdosta ja työvalmennuksesta työpajoilla, missä työskentely tarjoaa nuorelle mahdollisuuden oppia työelämän pelisääntöjä ja taitoja sekä kartuttaa työkokemusta ja ryhmään kuulumisen kautta lisätä nuoren osallisuuden ja

yhteisöllisyyden kokemuksia. Työnteon lisäksi nuoret osallistuvat yksilövalmennukseen, johon kuuluu aloitusvaiheen tuki, alkukartoitus nuoren tilanteesta, yksilöllinen tuki ja seuranta jakson aikana, jatkopolutus sekä palveluohjaus yhteistyöverkoston tukipalveluihin tarvittaessa. Kaikille nuorten työpajatoiminnassa mukana oleville nuorille tarjotaan mahdollisuus osallistua viikoittain johonkin työllistymistä, hyvinvointia ja virkistäytymistä tukevaan ryhmätoimintaan tai tutustumiskäynnille.

5.26 Ohjaamotoiminta

Ohjaamo Nivala on matalan kynnyksen palvelupiste nuorille. Ohjaamotoimintaa koordinoi Nivalan Työpajasäätiö. Ohjaamo tarjoaa tietoa, neuvontaa, ohjausta, tukea arjen hallintaan, kouluttautumiseen ja työllistymiseen alle 30-vuotiaille nuorille. Ohjaamoon voi tulla yksin tai yhdessä kaverin kanssa ja ilman ajanvarausta. Ohjaamossa vierailee säännöllisesti työntekijöitä TE-palveluista, Peruspalvelukuntayhtymä Kallion työikäisten palveluista ja Terapiakeskuksesta, Kelalta, Nivalan seurakunnan diakonia- ja nuorisotyöstä, Jedulta, Nivalan kaupungin nuorisotyöstä sekä vaihtuvia toimijoita mm. vuokratodeilta, velkaneuvonnasta, liikuntakeskuksesta, alueen hankkeista jne. Viikoittain vaihtuvien vierailijoiden lisäksi Ohjaamossa päivystää aina joku Nivalan Työpajasäätiön henkilökunnasta. Ohjaamon palvelut ovat maksuttomia ja kaikille avoimia. Ohjaamo Nivala sijaitsee Nivalan työpajasäätiön tiloissa osoitteessa Peltotie 9. Ohjaamo on avoinna tiistaisin ja torstaisin klo 12–15.

5.27 Nivalan seurakunnan lapsi- nuoriso- ja perhetyö

Nivalan seurakunta tekee monipuolista kasvatuksellista, sosiaalista ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevää yhteistyötä kaupungin, järjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa. Pääpaino lapsi-, nuoriso- ja perhetyössä on kristillisessä kasvatustyössä. Sitä toteutetaan eri ikäryhmille suunnattujen kokoavien toimintamuotojen kautta ja yksilökohtamisena. Työalat tukevat toimintojensa kautta lapsen ja nuoren henkistä, hengellistä ja fyysistä kehitystä yhdessä kotien, koulujen ja varhaiskasvatuspalveluita tuottavien tahojen kanssa. Kokoavat ryhmä- ja vertaistukitoiminnot sekä yksilökohtaukset ennalta ehkäisevät omalta osaltaan lapsen, nuoren ja perheen syrjäytymistä yhteiskunnasta ja sen arjesta. Ryhmässä toimiminen vahvistaa yksilön vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitoja sekä tukee lapsen ja nuoren identiteetin vahvistumista. Seurakunnat tekevät yhteistyötä Kalajoen rovastikunnassa (= 11 seurakuntaa) perheneuvonnassa, Palvelevassa Puhelimessa ja erityisnuorisotyössä mm. TekstariTupu.

v. 2018	Tilaisuudet	Osallistujat	Retket	Osallistujat	Ryhmät	Osallistujat
Lapset 0-6v.	48	2324	3	85	40	427
Tytöt ja pojat 7-14 v.	66	8811	1	33	32	626
Nuoret 15-18 v.	28	4662	1	45	26	344

5.28 Paikalliset järjestöt ja yhdistykset

Kunnassa toimii huomattava määrä nuoriso-, liikunta-, kansalais- ja kulttuurijärjestöjä, jotka järjestävät ohjattua toimintaa lapsille, nuorille ja perheille. Esim. urheiluseurat, VPK, 4H-yhdistys ja SPR. Retkiä, matkoja ja leiritoimintaa järjestetään sekä itsenäisesti että kuntien, seurakuntien ja yhdistysten yhteistyönä. Useat seurat ja yhdistykset toimivat yli kuntarajojen.

5.28.1 Mannerheimin Lastensuojeluliitto

MLL:n tukimuotoja ovat mm. perhekahvila, lastenhoitoapu, perhekummitoiminta ja kaveritoiminta. Paikallisyhdistykset järjestävät lapsille ja lapsiperheille myös erilaisia tapahtumia. Toiminta on riippuvaista aktiivisten vapaaehtoisten voimavaroista, joiden ohjaajajana MLL:llä toimii vapaaehtoistoiminnan ammatillinen ohjaaja.

Nivalassa toimivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Nivalan paikallisyhdistys sekä MLL:n Pohjois-Pohjanmaan piiri. MLL:n Nivalan paikallisyhdistys järjestää aktiivisesti kaikille perheille avointa ja maksutonta toimintaa. Säännöllisiä toimintamuotoja ovat kerran viikossa kokoontuva perhekahvila ja liikuntakerho lapsiperheille sekä kirjastossa ja päiväkodeissa kiertävät satutunnit. Paikallisyhdistys tukee yläkoulun tukioppilaiden toimintaa.

MLL:n Pohjois-Pohjanmaan piiri kouluttaa ja ohjaa vapaaehtoisia tukihenkilöitä lasten, nuorten ja lapsiperheiden tueksi. Tukihenkilötoiminnan muotoja ovat perhekummitoiminta ja kaveritoiminta. Perhekummitoiminta vahvistaa lapsiperheen hyvinvointia ja vanhemmuutta sekä antaa voimia arkeen. Perhekummitoiminta on suunnattu neuvolaikäisten lasten perheille. Kaveritoiminta on suunnattu 4-17 -vuotiaalle lapselle tai nuorelle. Tavoitteena on parantaa lapsen tai nuoren ja hänen perheensä elämänhallintaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Vuoden 2019 alussa Nivalassa aloitetaan PerhePesä -toimintaa yhteistyössä varhaiskasvatuspalvelujen kanssa. PerhePesä on varhaista tukea tarjoava ja hyvinvointia edistävä avoin kohtaamispaikka Nivalan kaupungin perheille. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Toimintaa suunnitellaan yhdessä perheiden kanssa, ja lähtökohtana ovat perheiden toiveet ja tarpeet. PerhePesän taustalla on vahva yhteistyö ja osaamisen vaihto alueen perhepalvelu- ja järjestötoimijoiden kanssa. PerhePesä tarjoaa alueen lapsiperheille arjen turvallisuutta ja edistää osallisuutta. MLL ja kaupunki/hyvinvointipalvelut on tehnyt kumppanuusopimuksen, jolla rahoitetaan paikallista toimintaa (perhekahvilatoiminta, perhekummi ja kaveritoiminta, kylämummo ja -vaaritoimintaa).

5.28.2 Pelastakaa Lapset ry

Pelastakaa lapset ry tukee lapsia ja perheitä avustamalla lasten harrastustoimintaa ja järjestämällä retkiä ja toimintapäiviä lapsille tai perheille. PeLa tekee yhteistyötä sosiaalitoimen ja diakoniatyön kanssa tavoittaakseen mahdolliset avuntarvitsijat. Toiminta perustuu vapaaehtoistyöhön ja varoihin joita yhdistyksellä on käytettävissä. Varainkeruu tapahtuu myyjäisissä ja arpajaisissa, jonkin verran yhdistys saa lahjoituksia, joiden tuotto menee lyhentämättömänä lasten ja perheiden tukemiseen. Useana vuonna olemme järjestäneet joulupuukeräyksen, jossa lahjoittaja on voinut antaa apunsa suoraan tarvitsevalle joululahjapaketin muodossa. PeLalla on myös kirpputoritoimintaa ajoittain, mikäli tavaraa on saatu lahjoituksena myytäväksi.

6 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteita 2019-2021

6.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen

Kaupungin päätöksenteossa tulisi ottaa entistä enemmän huomioon lapsinäkökulma. Laajassa hyvinvointisuunnitelmassa on hyväksytty, että kaupunki ottaa käyttöön ennakkovaikutusten arviointimenetelmän ja että nuoria osallistetaan suunnittelemaan ja kehittämään palveluja. Menetelmään kuuluu lapsivaikutusten arviointi.

Ympäristön suunnittelussa on arvioitava mm. liikenneturvallisuuden, leikkipaikkojen, pelikenttien, koulujen ja puistojen sijoittumisen sekä lasten ympäristöjen ja koulumatkojen osalta. Elinympäristön suunnittelun ja rakentamisen avulla torjutaan alueiden eriytymistä ja edistetään sosiaalista tasa-arvoa myös lasten näkökulmasta.

6.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja varhaisen tukemisen tulee toteutua peruspalveluissa, joiden piirissä suurin osa lapsista ja nuorista on eli neuvolan, varhaiskasvatukseen ja koulun palveluissa sekä vapaa-ajanpalveluissa ja nuorisotyössä. Nivalassa varhaiskasvatukseen osallistuu vain vähän yli puolet lapsista. Kotona olevien lasten kasvun ja kehityksen seuranta, tuki ja palveluohjaus neuvolassa on siksikin erityisen tärkeää. Varhaisessa vaiheessa palvelun tarvetta ei välttämättä havaita tai

palvelua/tukea ei vastaanoteta tai tuki ei ole oikeanlaista/riittävää ja tästä syystä palvelut eivät toteudu oikeanlaisina oikea-aikaisesti.

Palveluiden kehittämisessä painopistettä on edelleen siirrettävä ennaltaehkäisevään työhön. Tämä vaatii resurssointia, mutta vähentää pitemmällä aikavälillä korjaavien ja kalliiden toimenpiteiden tarvetta. Moniammatilliset toimintamallirakenteet vaativat kehittämistä, jotta tuki olisi oikea aikaista ja riittävän varhaista. Työn painopiste pitäisi aidosti pystyä siirtämään ehkäisevään ja yhteisölliseen työhön, lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseen ja ylläpitoon. Järjestöt toimivat lähellä perheiden arkea ja niillä on kokemusta kotiin annettavasta tuesta. Erityisesti haavoittuvassa asemassa tai elämäntilanteessa oleville perheille tulisi suunnata kevyitä järjestöjen tukitoimia perheiden arkeen. Esimerkiksi kolmannen sektorin toimijoilla ja Nivalan seurakunnalla on monenlaista toimintaa ja kokemusta sekä yhteisöllisestä että kotiin annettavasta tuesta, jota ei pystytä riittävän hyvin hyödyntämään. Olemassa olevien resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen ja yhteistyön tekeminen on oleellista ehkäisevän lastensuojelun toteuttamiseksi. Osalla perheistä omat verkostot ja omat voimavarat ovat heikot ja perheiden tarpeet ovat erilaiset. Nivalassa on tarjolla kaikille suunnattuja avoimia ryhmiä ja ryhmiä enemmän tukea tarvitseville perheille, mutta toiminta ei tavoita vaikeimmassa asemassa olevia perheitä.

Lapsiperheiden palvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaisia peruspalveluja ja lastensuojelu lastensuojelulain mukaista erityisperuspalvelua. Kummassakin palvelussa tuetaan lasta/ nuorta ja hänen perhettään yksilöllisen tarpeen ja suunnitelmallisen tuen avulla. Palveluihin pääsyn kriteerit tulevat lainsäädännöstä. Lapsiperheiden ja lastensuojelun konsultoivaa apua voitaisiin toteuttaa enemmän. Lasten puheterapian tarve on kasvanut ja terapiaan pääsyä on ollut entistäkin pitempi. Puheopetuksen lisääntyminen on työllistänyt myös erityisopetusta. Nivalan perheneuvolan toimintaa tulee kehittää. Lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon tulee päästä sujuvasti ja käyntien välillä tulisi huolehtia asiakkaan ”kannattelusta” varsinkin jos asiakaskäyntien väli jää pitkäksi. Kouluterveydenhoidon lakisääteisten tarkastusten tulee toteutua. Toimivan yhteistyön edellytyksenä on, ettei henkilöstö vaihdu liian usein.

Lait ja asetukset velvoittavat lapsen huomioon ottamiseen aikuisten palveluissa. Kun vanhemmat saavat sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, on paremmin otettava huomioon myös heidän huollossaan olevan lapsen ja nuoren hoidon ja tuen tarve. Myös lapsen ja nuoren oireillessa koko perheen kokonaistilanne on huomioitava. Lapset ja nuoret on huomioitava erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluiden asiakkaina olevien perheiden kohdalla. Lapsen ja nuoren elämään vaikuttavien riskitekijöiden tunnistaminen ja akuutin avun antaminen on tärkeää esim. vanhempien riitaiset avioerot ja uusperheiden muodostuminen vaikuttaa lapsiin ja nuoriin vielä vuosien päästä.

Kouluissa tulee olla resurssia huomioida erilaiset oppijat erilaisten tuen muotojen kautta. Yksilöllisten tarpeiden huomioon ottaminen edellyttää sekä opettajien, huoltajien että muun oppilasta tukevan henkilöstön yhteistyötä opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ennaltaehkäisevä ja varhainen tuki vaatii pedagogista osaamista ja aikaa koulutyön ohessa. Lapsen ja nuoren kasvun ja oppimisen tukeminen tehdään yhteistyössä vanhempien, lasten ja nuorten sekä tarvittavan monialaisen verkoston kanssa. Haasteena on tavoittaa ja osallistaa ne huoltajat, joka kieltäytyvät yhteistyöstä tai joiden asenne hyväksyä lapsen tuen tarve ja siirtyminen tuen piiriin vaatii kypsyttelyä.

Nuorilla on kouluttautumiseen liittyviä ongelmia, kuten koulutusten keskeytykset, opiskelu- ja motivaatio-ongelmat, vaikea elämäntilanne, terveysongelmat, lähiverkoston tuen heikkous sekä taloudellisten resurssien puute. Nuorten työllisyyden osalta haasteellisina ryhminä nähdään edelleen mielenhäiriöihin sairastuneet, päihdeongelmaiset, vammaiset sekä koulutusta vaille jääneet nuoret. Nuorille on tarjolla erilaisia palveluita, mutta ne ovat pirstaleisia ja eri toimijoiden toteuttamia, jolloin palveluiden yhteensovittaminen on haasteellista. Yhteistyötä viranomaisten välillä on tiivistetty, mutta silti haasteena on löytää ne nuoret, jotka eivät ole minkään palvelun piirissä, miten nuori ohjautuu palveluihin ja miten nuorten palvelutarve arvioidaan monialaisena yhteistyönä.

7 Seuranta ja arviointi

Suunnitelman seuranta ja arviointi ovat osa toiminnan ohjauksen kokonaisprosessia. Kaupunginvaltuusto seuraa ja arvioi suunnitelman toteutumista vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä. Valtuusto ja toimialat ottavat suunnitelman toteuttamisen huomioon seuraavan vuoden talous- ja toimintasuunnitelmassa.

Keskeiset seurannan ja arvioinnin kohteet voidaan ryhmitellä seuraavasti:

- **lasten ja nuorten hyvinvoinnin muutokset**
- **palvelujärjestelmän toimivuus ja**
- **suunnitelman tavoitteiden toteutuminen.**

Yksittäisen lapsen ja perheen hyvinvointia seurataan mm. neuvola- ja kouluterveydenhuollon tarkastusten yhteydessä, varhaiskasvatussuunnitelmissa ja erilaisissa asiakassuunnitelmissa. Suurin osa ennaltaehkäisevästä ja varhaisen tuen palvelusta toteutuu kasvatus- ja koulutuspalveluissa. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion sosiaali- ja terveystieteiden toiminnalla vastataan tilapäiseen palvelutarpeeseen sekä vaativaan, ympärivuorokautiseen palvelutarpeeseen.

Lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavia mittareita ja indikaattoreita kehitetään osana laajaa hyvinvointisuunnitelmaa ja siihen liittyvää hyvinvointikertomustyötä. Tämän vuoksi tähän suunnitelmaan ei ole laadittu erillisiä indikaattoreita. Indikaattorit muodostuvat väestörakennetta, sosioekonomista asemaa ja terveyttä sekä palveluiden toimivuutta kuvaavista tiedoista, jotka kerätään väestötietojen, erilaisten asiakkuustietojen ja kyselyjen kautta. Lasten ja nuorten osalta yksi tärkeä indikaattoritiedon lähde on kouluterveyskysely. Tämän lisäksi kerätään ja hyödynnetään sekä kokemuksellista hyvinvointitietoa että mahdollisten asiakastyytyväisyyskyselyjen tuloksia. Tuotetun tiedon analysoinnin kautta voidaan jatkossa paremmin vaikuttaa työn ja resurssien oikein kohdentamiseen.

Tavoitteena jatkossa on yhdistää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma kaupungin laajaan hyvinvointisuunnitelmaan.

8 Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset 2019-2021

Tavoite	Toimenpide	Toimija	Toteutuminen
Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen	Matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen kehittäminen ja lisääminen	Kaupunginhallitus Peruspalvelukuntayhtymä Kallio Kaikki toimijat	
	Positiivisen pedagogiikan käyttö	Varhaiskasvatus Koulut	
	Nuorille suunnattujen sähköisten palvelujen hyödyntäminen	Kaikki toimijat	
	Yksilölliset pajaratkaisut	Työpajasäätiö Hyvinvointitoimiala Peruspalvelukuntayhtymä Kallio/aikuissosiaalityö	
	Monipuolisten matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksien lisääminen	Hyvinvointitoimiala Koulut/kerhotoiminta	
Varhainen tuki ja ennaltaehkäisevän työn tehostaminen	Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen	Kaupunginhallitus Varhaiskasvatus	
	Lapset puheeksi keskustelujen ja neuvonpitojen hyödyntäminen perheiden muuttuvissa tilanteissa	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio Varhaiskasvatus Koulut	
	Perhekeskuksen toimintamallin kehittäminen	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio/ Lapsiperheiden palvelut ja	

		lastensuojelu, Varhaiskasvatus Hyvinvointitoimiala	
	Perhevalmennus	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio/Neuvola	
	Systeeminen lastensuojelutyö	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio/Lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu	
	Kotiin annettavan tuen kehittäminen ja porrastaminen	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio Kaupunginhallitus	
	Etu-, JOPO- ja pienryhmätoiminnan kehittäminen	Opetuslautakunta ja koulut	
	Ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnitelmallisuus	Hyvinvointitoimiala Kaikki toimijat	
	Lähiliikuntapaikkojen, liikuntareitistöjen, luontoalueiden ja puistojen kehittäminen	Tekninen toimi Hyvinvointitoimiala	
	Eroperheiden tuen ohjeistus	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio/Lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu, aikuissosiaalityö, neuvola	
	Mielenterveys-, päihde- ja peliongelmiin tunnistaminen ja puheeksiotto ja tuen tarjoaminen	Peruspalvelukuntayhtymä Kallio/Terapiakeskus, aikuissosiaalityö, Lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu	

		Kaikki toimijat	
	Perhe- ja lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja puheeksiotto	Kaikki toimijat	
Moniammatillisen työotteen lujittaminen ja palveluohjauksen kehittäminen	Palvelujen rajapintojen ja yhteistyön toimintamallien kehittäminen	Kaikki toimijat	
	Tiimityö ja yhteistyöpalaverit	Kaikki toimijat	
	Palvelukuvausten laatiminen	Kaikki toimijat	
	Tiedottaminen ja seuranta	Kaikki toimijat	
	Tiedottaminen ja sähköisten kanavien kehittäminen	Kaikki toimijat	
	Konsultatiivisten työtapojen lisääminen	Kaikki toimijat	
	Systemaattinen arviointi ja tilastotietojen hyödyntäminen	Kaikki toimijat	